

HOTĂRÂREA CURȚII

11 decembrie 2003*

Deutscher Apothekerverband eV împotriva 0800 DocMorris NV și Jacques Waterval

(cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare, formulată de Landgericht Frankfurt am Main)

„Articolele 28 CE și 30 CE – Directivele 92/28/CEE și 2000/31/CE – Legislație națională de limitare a vânzării pe Internet a medicamentelor de uz uman de către farmaciile stabilite în alt stat membru – Cerința unei prescripții medicale pentru eliberare – Interzicerea publicității pentru vânzarea de medicamente prin corespondență”

În cauza C-322/01,

având ca obiect o cerere adresată Curții, în temeiul articolului 234 CE, de către Landgericht Frankfurt am Main (Germania) de pronunțare, în litigiul pendinte în fața acestei instanțe, între

Deutscher Apothekerverband eV

și

0800 DocMorris NV,

Jacques Waterval,

a unei hotărâri preliminare privind interpretarea articolelor 28 CE și 30 CE, precum și a articolului 1 alineatele (3) și (4) și a articolelor 2 și 3 din Directiva 92/28/CEE a Consiliului din 31 martie 1992 privind publicitatea medicamentelor de uz uman (JO L 113, p. 13), coroborate cu Directiva 2000/31/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 8 iunie 2000 privind anumite aspecte juridice ale serviciilor societății informaționale, în special ale comerțului electronic, pe piața internă (directiva privind comerțul electronic) (JO L 178, p. 1, ediție specială în limba română, 13/vol. 29, p. 257),

CURTEA

compusă din domnul V. Skouris, președinte, domnii P. Jann, C. W. A. Timmermans, C. Gulmann, J. N. Cunha Rodrigues și A. Rosas, președinți de cameră, domnii D. A. O. Edward (raportor), A. La Pergola, J.-P. Puissochet și R. Schintgen, doamnele F. Macken și N. Colneric și domnul S. von Bahr, judecători,

avocat general: doamna C. Stix-Hackl,
grefier: domnul H. A. Rühl, administrator principal,

după examinarea observațiilor scrise prezentate:

– pentru Deutscher Apothekerverband eV, de către C. Dechamps, Rechtsanwalt, asistat de domnul J. Schwarze,

- pentru 0800 DocMorris NV și domnul Waterval, de către domnul C. Koenig, profesor,
- pentru guvernul german, de către domnul W.-D. Plessing și doamna B. Muttelsee-Schön, în calitate de agenți,
- pentru guvernul elen, de către domnii F. Georgakopoulos și D. Kalogiros, precum și de către doamna E.-M. Mamouna, în calitate de agenți,
- pentru guvernul francez, de către domnul G. de Bergues și doamna R. Loosli-Surrans, în calitate de agenți,
- pentru guvernul irlandez, de către domnul D. J. O’Hagan, în calitate de agent, asistat de doamna Hyland, barrister,
- pentru guvernul austriac, de către doamna C. Pesendorfer, în calitate de agent,
- pentru Comisia Comunităților Europene, de către domnul J.-C. Schieferer, în calitate de agent, asistat de către M. Núñez Müller, Rechtsanwalt,

având în vedere raportul de ședință,

după ascultarea observațiilor orale ale Deutscher Apothekerverband eV, reprezentată de către C. Dechamps, asistat de către domnul J. Schwarze, ale 0800 DocMorris NV și ale domnului Waterval, reprezentați de către domnul C. Koenig, ale guvernului german, reprezentat de către domnul W.-D. Plessing, ale guvernului elen, reprezentat de către domnii D. Kalogiros și M. Apeessos, în calitate de agent, ale guvernului francez, reprezentat de către doamna R. Loosli-Surrans, și ale Comisiei, reprezentată de domnul J.-C. Schieferer, în ședința din 10 decembrie 2002,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 11 martie 2003,

pronunță prezenta

Hotărâre

1. Prin Ordonanța din 10 august 2001, primită la grefa Curții la 21 august 2001, Landgericht Frankfurt am Main a adresat, în temeiul articolului 234 CE, trei întrebări preliminare privind interpretarea articolelor 28 CE și 30 CE, precum și a articolului 1 alineatele (3) și (4) și a articolelor 2 și 3 din Directiva 92/28/CEE a Consiliului din 31 martie 1992 privind publicitatea medicamentelor de uz uman (JO L 113, p. 13), coroborate cu Directiva 2000/31/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 8 iunie 2000 privind anumite aspecte juridice ale serviciilor societății informaționale, în special ale comerțului electronic, pe piața internă („directiva privind comerțul electronic”) (JO L 178, p. 1, ediție specială în limba română, 13/vol. 29, p. 257).

2. Aceste întrebări au fost adresate în cadrul unui litigiu între Deutscher Apothekerverband eV (denumită în continuare „Apothekerverband”) și 0800 DocMorris NV (denumită în continuare „DocMorris”) și domnul Waterval privind vânzarea pe Internet a medicamentelor de uz uman într-un stat membru altul decât cel în care sunt stabiliți DocMorris și domnul Waterval.

Cadrul juridic

Legislația comunitară

Directivele de reglementare a vânzării medicamentelor

3. Directiva 65/65/CEE a Consiliului din 26 ianuarie 1965 de apropiere a actelor cu putere de lege și a actelor administrative privind medicamentele, (JO 1965, 22, p. 369), astfel cum a fost modificată prin Directiva 93/39/CEE a Consiliului din 14 iunie 1993 (JO L 214, p. 22, denumită în continuare „Directiva 65/65”), subordonează introducerea pe piață a medicamentelor unei autorizări prealabile. Articolul 3 din această directivă prevede:

„Niciun medicament nu poate fi introdus pe piața unui stat membru fără o autorizație de introducere pe piață, eliberată de autoritatea competentă a statului membru respectiv, în conformitate cu prezenta directivă, sau fără emiterea unei autorizații în temeiul Regulamentului (CEE) nr. 2309/93 al Consiliului din 22 iulie 1993 de stabilire a procedurilor Comunității privind autorizarea și supravegherea medicamentelor de uz uman și veterinar și de instituire a unei Agenții Europene pentru Evaluarea Medicamentelor [JO L 214, p. 1].

Dispozițiile prezentei directive nu afectează competențele autorităților statelor membre, nici în ceea ce privește stabilirea prețurilor medicamentelor, nici în ceea ce privește includerea acestora în sfera de aplicare a sistemelor naționale de asigurări de sănătate, pe baza condițiilor de sănătate, economice și sociale.”

4. Începând cu 18 decembrie 2001, Directiva 65/65 a fost abrogată și înlocuită cu Directiva 2001/83/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 6 noiembrie 2001 de instituire a unui cod comunitar cu privire la medicamentele de uz uman (JO L 311, p. 67, ediție specială în limba română, 13/vol. 33, p. 3, denumită în continuare „codul comunitar”). În temeiul articolului 6 alineatul (1) din codul comunitar, care figurează la titlul III din acesta, intitulat „Introducerea pe piață”, capitolul 1, care privește „[a]utorizația de introducere pe piață”:

„Niciun medicament nu poate fi introdus pe piață într-un stat membru fără o autorizație de introducere pe piață eliberată de autoritățile competente din statul membru respectiv, în conformitate cu prezenta directivă, sau fără o autorizație acordată în conformitate cu Regulamentul (CEE) nr. 2309/93.”

Directivele privind clasificarea în materie de eliberare a medicamentelor

5. Directiva 92/26/CEE a Consiliului din 31 martie 1992 privind clasificarea în materie de eliberare a medicamentelor de uz uman (JO L 113, p. 5), prevede, la articolul 2 alineatul (1), că, atunci când autoritățile competente ale unui stat membru autorizează introducerea pe piață a unui medicament, acestea trebuie să precizeze clasificarea medicamentului în cauză fie ca medicament care se eliberează pe bază de prescripție medicală, fie ca medicament care nu este supus unei astfel de prescripții și, în acest scop, autoritățile respective trebuie să aplice criteriile enumerate la articolul 3 alineatul (1) din aceeași directivă. În temeiul acestei dispoziții:

„Medicamentele se eliberează pe bază de prescripție medicală în cazul în care acestea:

– pot prezenta un pericol, direct sau indirect, chiar și în condiții normale de utilizare, dacă sunt utilizate fără supraveghere medicală

sau

– sunt utilizate frecvent și, în mare măsură, incorect și, drept urmare, acestea pot prezenta un risc direct sau indirect pentru sănătatea oamenilor

sau

– conțin substanțe sau preparate pe baza acestor substanțe, a căror activitate și/sau ale căror efecte secundare necesită o cercetare aprofundată

sau

– sunt prescrise, în mod normal, de un medic pentru a fi administrate pe cale parenterală.”

6. Articolul 4 din Directiva 92/26 preciza că medicamentele care se eliberează fără prescripție medicală sunt cele care nu îndeplinesc criteriile enumerate la articolul 3 din aceasta. Directiva respectivă a fost abrogată și înlocuită cu dispozițiile de la titlul VI din codul comunitar, intitulat „Clasificarea medicamentelor”. Articolul 70 din același cod reproduce, în termeni similari, articolul 2 din Directiva 92/26, în vreme ce articolul 71 alineatul (1) și articolul 72 din codul respectiv reproduc, tot în termeni similari, articolul 3 alineatul (1) și respectiv articolul 4 din directiva menționată.

Directivele privind publicitatea pentru medicamente

7. Articolul 1 alineatele (3) și (4) din Directiva 92/28 prevede:

„3. În sensul prezentei directive, prin publicitate pentru medicamente se înțelege orice formă de informare la domiciliu, activități de prospectare sau de stimulare destinate să promoveze prescrierea, eliberarea, vânzarea sau consumul de medicamente; aceasta include, în special:

– publicitatea pentru medicamente destinată publicului larg,

– publicitatea pentru medicamente destinată persoanelor calificate să le prescrie sau să le elibereze,

– vizite ale reprezentanților de vânzare medicali la persoanele calificate să prescrie sau să elibereze medicamente,

– distribuirea de mostre,

– stimularea prescrierii sau eliberării de medicamente prin acordarea, oferirea sau promiterea unor avantaje sau beneficii, în bani sau în natură, cu excepția cazului în care au o valoare simbolică,

– sponsorizarea de reuniuni promoționale, la care iau parte persoane calificate să prescrie sau să elibereze medicamente,

– sponsorizarea de congrese științifice, la care participă persoane calificate să prescrie sau să elibereze medicamente, în special achitarea cheltuielilor de deplasare și ședere ale acestora, prilejuite de aceste congrese.

4. Nu intră sub incidența prezentei directive:

- etichetarea medicamentelor și instrucțiunile din prospectele acestora, care fac obiectul dispozițiilor Directivei 92/27/CEE,
- corespondența, însoțită eventual de orice material fără caracter promoțional, necesar pentru a răspunde la o întrebare specifică privind un anumit medicament,
- informațiile concrete și documentele de referință care privesc, de exemplu, modificări ale ambalajelor, avertismentele privind reacțiile adverse din cadrul farmacovigilenței, precum și cataloagele de vânzare și listele de prețuri, în măsura în care acestea nu includ nicio informație privind medicamentul,
- informațiile referitoare la sănătate sau la boli, în măsura în care nu se face referire, nici măcar indirect, la un medicament.”

8. Articolul 2 alineatul (1) din Directiva 92/28 prevede:

„Statele membre interzic orice publicitate la un medicament pentru care nu a fost emisă o autorizație de introducere pe piață în conformitate cu dreptul comunitar.”

9. Articolul 3 alineatele (1)-(3) din aceeași directivă, care figurează la capitolul II, intitulat „Publicitatea destinată publicului larg”, prevede:

„1. Statele membre interzic publicitatea destinată publicului larg pentru medicamentele

- care pot fi eliberate doar pe bază de prescripție medicală, în conformitate cu Directiva 92/26/CEE,
- care conțin substanțe psihotrope sau stupefiante, în sensul convențiilor internaționale,
- care nu pot face obiectul unei publicități destinate publicului larg în conformitate cu alineatul (2).

2. Pot face obiectul unei publicități destinate publicului larg medicamentele care, prin compoziția și obiectivul lor, sunt prevăzute și concepute pentru a fi utilizate fără intervenția unui medic pentru stabilirea unui diagnostic, prescrierea sau monitorizarea tratamentului, cu sfatul unui farmacist, dacă este necesar.

[...]

3. De asemenea, statele membre pot interzice pe teritoriul lor publicitatea destinată publicului larg pentru medicamentele care pot fi rambursate.”

10. Articolul 5 din Directiva 92/28 menționează elementele pe care nu trebuie să le conțină publicitatea destinată publicului larg pentru un medicament.

11. De asemenea, Directiva 92/28 a fost abrogată și înlocuită de codul comunitar, începând cu 18 decembrie 2001. Articolul 86 din acesta, care face parte din titlul VIII din codul respectiv, intitulat „Publicitatea”, reproduce, în termeni aproape identici, articolul 1 alineatele (3) și (4) din această directivă.

12. Articolul 87 din codul comunitar, care înlocuiește articolul 2 din Directiva 92/28, prevede:

„(1) Statele membre interzic orice publicitate pentru un medicament pentru care nu a fost acordată o autorizație de introducere pe piață în conformitate cu dreptul comunitar.”

(2) Toate elementele care compun publicitatea unui medicament trebuie să fie conforme cu informațiile enumerate în rezumatul caracteristicilor produsului.

(3) Publicitatea pentru un medicament trebuie:

– să încurajeze utilizarea rațională a medicamentului, prin prezentarea obiectivă a acestuia și fără a-i exagera calitățile terapeutice;

– să nu inducă în eroare.”

13. Articolul 88 din codul comunitar reproduce articolul 3 din Directiva 92/28, în termeni similari, făcând referire, în locul Directivei 92/26, la titlul VI din același cod, privind clasificarea medicamentelor. În conformitate cu articolul 88 alineatele (1) și (2):

„(1) Statele membre interzic publicitatea destinată publicului larg pentru medicamentele care:

– se eliberează numai pe bază de prescripție medicală, în conformitate cu titlul VI,

– conțin substanțe psihotrope sau narcotice, în sensul stabilit în cadrul convențiilor [...],

– nu pot face obiectul publicității destinate publicului larg în conformitate cu alineatul (2) al doilea paragraf.

(2) Este permisă publicitatea destinată publicului larg numai pentru acele medicamente care, prin compoziție și scop, sunt destinate și concepute pentru a fi utilizate fără intervenția unui medic în scopul diagnosticării sau pentru prescrierea ori monitorizarea tratamentului, cu sfatul farmacistului, în cazul în care este necesar.

[...]”

14. Articolul 90 din codul comunitar reproduce articolul 5 din Directiva 92/28.

Directivele privind vânzarea la distanță și comerțul electronic

15. Directiva 97/7/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 20 mai 1997 privind protecția consumatorilor cu privire la contractele la distanță (JO L 144, p. 19, ediție specială în limba română, 15/vol. 4, p. 160), reglementează vânzarea la distanță. În conformitate cu articolul 1, obiectul acestei directive este apropierea actelor cu putere de lege și a actelor administrative ale statelor membre privind contractele la distanță între consumatori și furnizori.

16. Articolul 14 din Directiva 97/7 prevede:

„Statele membre pot introduce sau menține, în domeniul reglementat de prezenta directivă, dispoziții mai stricte, compatibile cu prevederile tratatului, pentru a asigura un nivel mai ridicat de protecție a consumatorului. Aceste dispoziții cuprind, după caz, interzicerea, pentru motive de interes general, a comercializării pe teritoriul lor a anumitor produse sau servicii, în special medicamente, prin contracte la distanță, cu respectarea prevederilor tratatului.”

17. Obiectivul directivei privind comerțul electronic este de a asigura libera circulație a serviciilor societății informaționale între statele membre. În temeiul celui de-al unsprezecelea considerent al acestei directive:

„Prezenta directivă nu aduce atingere nivelului de protecție existent mai ales în materie de sănătate publică și de interese ale consumatorilor, stabilit prin instrumente comunitare. Printre altele, [...] Directiva 97/7 [...] constituie un element fundamental pentru protecția consumatorului în materie contractuală. [...] Același acquis comunitar, care este pe deplin aplicabil serviciilor societății informaționale, cuprinde, în special, [...] Directiva 92/28 [...]”

18. Al douăzeci și unulea considerent al directivei privind comerțul electronic precizează:

„Întinderea domeniului coordonat nu aduce atingere viitoarei armonizării comunitare privind serviciile societății informaționale și legislației viitoare adoptate la nivel național în conformitate cu legislația comunitară. Domeniul coordonat reglementează numai cerințele referitoare la activitățile on-line, cum ar fi informarea on-line, publicitatea on-line, cumpărăturile on-line, încheierea de contracte on-line și nu privesc cerințele juridice ale statelor membre referitoare la bunuri, cum ar fi standardele de securitate, obligațiile privind etichetarea ori răspunderea în materie de bunuri sau cerințele statelor membre referitoare la livrarea sau transportul bunurilor, inclusiv distribuirea produselor medicamentoase. Domeniul coordonat nu se referă la exercitarea dreptului de preemțiune de către autoritățile publice asupra anumitor bunuri cum ar fi operele de artă.”

19. Articolul 1 din directiva privind comerțul electronic, intitulat „Obiectiv și sferă de aplicare”, prevede, la alineatele (1)-(3):

„(1) Prezenta directivă își propune să contribuie la buna funcționare a pieței interne prin asigurarea liberei circulații a serviciilor societății informaționale între statele membre.

(2) Prezenta directivă apropie, în măsura necesară atingerii obiectivelor prevăzute la alineatul (1), anumite dispoziții de drept intern aplicabile serviciilor societății informaționale în ceea ce privește piața internă, stabilirea furnizorilor de servicii, comunicările comerciale, contractele încheiate prin mijloace electronice, răspunderea intermediarilor, codurile de conduită, soluționarea extrajudiciară a litigiilor, acțiunile în justiție și cooperarea între statele membre.

(3) Prezenta directivă completează dreptul comunitar aplicabil serviciilor societății informaționale fără a aduce atingere nivelului de protecție, în special în materie de sănătate publică și interese ale consumatorilor, stabilit prin instrumente comunitare și prin legislația internă care le pune în aplicare în măsura în care aceasta nu restrânge libera prestare a serviciilor societății informaționale.”

20. În temeiul articolului 3 alineatul (2) din aceeași directivă:

„Statele membre nu pot restrânge libera circulație a serviciilor societății informaționale din alte state membre invocând motive relevante pentru domeniul coordonat.”

21. Articolul 3 alineatul (4) litera (a) din directiva în cauză prevede:

„Statele membre pot adopta măsuri derogatorii de la alineatul (2), în cazul unui anumit serviciu al societății informaționale, în cazul în care sunt îndeplinite următoarele condiții:

(a) măsurile sunt:

(i) necesare, dintr-unul din motivele următoare:

– [...]

– protecția sănătății publice,

- [...]

(ii) luate împotriva unui serviciu al societății informaționale care aduce atingere obiectivelor menționate la punctul (i) sau care prezintă risc serios și grav de prejudiciere a acestor obiective;

(iii) proporționale cu aceste obiective”.

22. Articolul 22 alineatul (1) din directiva privind comerțul electronic prevede că „Statele membre pun în aplicare actele cu putere de lege și actele administrative necesare pentru a se conforma prezentei directive înainte de 17 ianuarie 2002”.

Reglementare națională

Vânzarea medicamentelor

23. Comercializarea medicamentelor în Germania este reglementată de Arzneimittelgesetz (legea privind medicamentele), în versiunea acesteia din 7 septembrie 1998 (BGB1. 1998 I, p. 2649, denumită în continuare „AMG”).

24. Articolul 43 alineatul (1) din AMG interzice vânzarea prin corespondență a medicamentelor a căror vânzare este rezervată exclusiv farmaciilor. În temeiul acestei dispoziții:

„Medicamentele [...] care nu sunt comercializate liber în afara farmaciilor, în conformitate cu dispozițiile articolului 44 sau cu dispozițiile juridice adoptate în temeiul articolului 45 alineatul (1), pot, cu excepția cazurilor prevăzute la articolul 47, să fie puse pe piață în mod profesional sau comercial, în vederea consumului final, numai în farmacii și nu prin intermediul vânzării prin corespondență. [...], medicamentele a căror vânzare este rezervată farmaciilor, în conformitate cu prima teză a prezentei dispoziții, nu pot fi comercializate în afara farmaciilor”.

25. AMG prevede o serie de excepții de la această interdicție care, cu toate acestea, nu pot fi aplicate în acțiunea principală. Astfel, în conformitate cu articolul 44 din AMG, anumite medicamente care nu sunt destinate utilizării în calitate de medicamente de uz uman nu fac obiectul vânzării exclusive în farmacii. Articolul 45 alineatul (1) din AMG abilitază ministrul federal competent să autorizeze introducerea pe piață a anumitor preparate în afara farmaciilor. Articolul 47 din AMG prevede excepții în vederea aprovizionării directe a medicilor și spitalelor fără să se recurgă la farmacii.

26. Articolul 73 alineatul (1) din AMG impune, în plus, o interdicție pentru medicamentele care nu sunt conforme cu această lege, în următorii termeni:

„(1) Medicamentele care fac obiectul unei autorizări sau înregistrări nu pot fi introduse pe teritoriul pe care prezenta lege este aplicabilă [...] cu excepția cazului în care acestea sunt

autorizate sau înregistrate pentru circulație pe acest teritoriu ori sunt scutite de obligația de a fi autorizate sau înregistrate și în următoarele condiții:

1. în cazul în care produsul este importat dintr-un stat membru al Comunităților Europene sau din alt stat care este parte la Acordul privind Spațiul Economic European, destinatarul trebuie să fie o întreprindere farmaceutică, un angrosist, medic veterinar sau trebuie să conducă o farmacie ori

2. [...]»

27. Articolul 73 alineatul (2) punctul 6a din AMG prevede o derogare de la această interdicție pentru medicamentele care „pot fi introduse pe piață în țara de proveniență și care au fost cumpărate fără un intermediar profesional sau comercial, în cantități care nu depășesc necesitățile personale normale, într-un stat membru al Comunității Europene sau în alt stat care este parte la Acordul privind Spațiul Economic European”. Conform guvernului german, introducerea expresiei „fără un intermediar profesional sau comercial” are scopul să împiedice ca importul individual, pentru nevoi personale, să se dezvolte la nivel profesional, inclusiv prin intermediul vânzării prin corespondență, și ca interdicția să fie astfel eludată.

28. În ceea ce privește vânzarea medicamentelor în farmacii, acestea din urmă trebuie să se conformeze dispozițiilor Apothekenbetriebsordnung (Codul Deontologic al Farmacistului, denumit în continuare „ABO”). Articolul 2 alineatul (2) din ABO prevede:

„Managerul farmaciei trebuie să conducă farmacia personal. Acesta are răspunderea de a se asigura că farmacia își desfășoară activitatea în conformitate cu dispozițiile în vigoare”.

29. În plus, ABO obligă toți farmaciștii să examineze medicamentele care le sunt livrate înainte de a le vinde (articolul 12 din ABO), să aibă în stoc gama completă a preparatelor de care au nevoie clienții lor sau să fie în măsură să le procure în termen de câteva ore (articolul 15), să înmâneze medicamentele personal clientului sau prin intermediul personalului său farmaceutic care dispune de cunoștințe specializate [articolul 17 alineatul (1)], să informeze și să consulte clienții, să verifice, după caz, dacă rețeta medicală conține greșeli [articolul 17 alineatul (2)], să contacteze medicul care a eliberat rețeta, dacă există neclarități [articolul 17 alineatul (5)] și să amâne eliberarea medicamentelor în cazul în care există bănuieli întemeiate privind comiterea unui abuz [articolul 17 alineatul (8)].

30. Trebuie adăugat faptul că Arzneimittelpreisverordnung (regulament privind prețurile medicamentelor, denumit în continuare „APO”) prevede o reglementare a prețurilor la care medicamentele care se eliberează pe bază de prescripție medicală sunt vândute consumatorilor finali. În vreme ce producătorii de medicamente au libertatea de a-și stabili prețurile, prețurile la care medicamentele sunt vândute pentru consumul final sunt stabilite de APO, astfel încât să existe, în toate farmaciile germane, un preț unic pentru același medicament.

Dispozițiile legislației naționale care reglementează publicitatea pentru medicamente

31. În temeiul articolului 3a din Heilmittelwerbegesetz (legea privind publicitatea pentru medicamente, denumită în continuare „HWG”), în versiunea acesteia publicată la 19 octombrie 1994 (BGBl. 1994 I, p. 3068):

„Este ilegal orice tip de publicitate pentru medicamente care necesită autorizare și care nu sunt autorizate sau considerate ca fiind autorizate în temeiul dispozițiilor dreptului privind produsele farmaceutice.”

32. Articolul 8 din HWG prevede:

„(1) Este ilegal orice tip de publicitate care vizează vânzarea prin corespondență a unor medicamente care pot fi eliberate exclusiv de farmacii. Această interdicție nu se aplică publicității care privește eliberarea medicamentelor în cazurile prevăzute la articolul 47 din [AMG].

(2) În plus, este ilegală publicitatea care vizează vânzarea de medicamente prin intermediul teleshoppingului sau a anumitor medicamente prin intermediul importului individual, în conformitate cu articolul 73 alineatul (2) punctul 6a sau cu articolul 73 alineatul (3) din [AMG].”

33. Articolul 10 din HWG prevede:

„(1) În ceea ce privește medicamentele care se eliberează pe bază de prescripție medicală, publicitatea nu poate fi adresată decât medicilor, dentiștilor, veterinarilor, farmaciștilor sau unor persoane autorizate să comercializeze aceste medicamente.

(2) În ceea ce privește medicamentele destinate să trateze, la oameni, probleme de insomnie sau tulburări psihice sau medicamentele psihotrope, nu este autorizat niciun tip de publicitate în afara mediilor profesionale.”

Acțiunea principală și întrebările preliminare

34. Apothekerverband, reclamanta în acțiunea principală, este o asociație care are ca obiectiv apărarea și promovarea intereselor economice și sociale ale farmaciștilor. Membrii acesteia sunt Landesapothekerverbände și Landesapothekervereine (federații și asociații ale farmaciștilor la nivel de Länder) care, reprezentând peste 19 000 de manageri de farmacie, grupează majoritatea din cele 21 600 de unități farmaceutice din Germania.

35. DocMorris, prima pârâtă în acțiunea principală, este o societate anonimă stabilită în Landgraaf (Țările de Jos). În afară de comerțul prin corespondență cu medicamente, aceasta exercită o activitate farmaceutică „clasică”, prin intermediul unei farmacii tradiționale, deschisă publicului, situată în Țările de Jos. Atât această activitate, cât și pagina sa de Internet sunt reglementate de o autorizație emisă de autoritățile publice olandeze și fac obiectul unui control de către acestea. Domnul Waterval, al doilea pârât în acțiunea principală, resortisant al Țărilor de Jos, este farmacist autorizat în acest stat membru. Până la 30 mai 2001, a fost directorul DocMorris și a rămas unul din reprezentanții săi legali.

36. Începând cu 8 iunie 2000, DocMorris și domnul Waterval au început să ofere spre vânzare, pe adresa de Internet 0800 DocMorris, medicamente de uz uman, care se eliberează pe bază de prescripție medicală sau care se eliberează fără o astfel de prescripție, în special în limba germană, destinate consumatorilor finali cu reședința în Germania. Pârâții în acțiunea principală vând exclusiv medicamente autorizate, a căror autorizație a fost obținută fie în Germania, fie în Țările de Jos.

37. Conform ordonanței de trimitere, pagina de Internet este împărțită în rubrici intitulate „Farmacie”, „Forum de sănătate”, „Despre noi”, „Contact” și „Ajutor”. Diversele medicamente sunt împărțite pe categorii de produse, la rubricile „Analgezice”, „Hipotensive”, „Tratamente împotriva cancerului”, „Imunostimulente”, „Medicamente pentru reducerea colesterolului”, „Medicamente pentru prostată/pentru virilitate”, „Dezintoxicare” și altele.

Fiecare rubrică include, în primul rând, o introducere alcătuită din câteva fraze. În continuare, medicamentele sunt enumerate în ordine alfabetică în funcție de denumirea produsului, este descris conținutul ambalajului și este precizat prețul în euro. În cele din urmă, pot fi obținute informații mai detaliate privind produsul dând click pe denumirea acestuia.

38. În plus, se explică faptul că, în cazul în care un anumit medicament se eliberează pe bază de prescripție medicală, pe site figurează un avertisment cu privire la acest lucru, alături de descrierea produsului. Un anumit medicament este clasificat ca medicament care se eliberează pe bază de prescripție medicală în cazul în care acesta este considerat ca atare în Țările de Jos sau în statul membru pe teritoriul căruia are domiciliul consumatorul. În această privință, se aplică întotdeauna regulile cele mai severe în materie de prescripții medicale, acestea putând fi regulile din țara de proveniență sau din țara de destinație a medicamentului în cauză. Acest tip de medicament este eliberat doar pe baza prezentării rețetei medicale în original.

39. În plus, consumatorul are posibilitatea, dând click pe icoana corespunzătoare, să caute un anumit produs din gama oferită de pârâții din acțiunea principală sau să consulte comitetul de experți privind probleme de sănătate. În general, consumatorul poate contacta pârâții în cauză nu numai pe Internet, ci și apelând la un număr verde sau printr-o scrisoare.

40. Livrarea se poate efectua prin mai multe metode. Pe de o parte, consumatorul poate să își ridice personal comanda de la farmacia situată în Landgraaf, oraș aflat în apropierea frontierei dintre Țările de Jos și Germania, și, pe de altă parte, fără cheltuieli suplimentare, poate folosi un serviciu de curierat, recomandat de pârâții în acțiunea principală, care ridică comanda și o livrează la adresa indicată de destinatar. De asemenea, consumatorul poate apela, pe propria cheltuială, la un alt serviciu de curierat, recomandat tot de pârâți, care ridică comanda și o livrează la adresa destinatarului. De asemenea, acesta are libertatea să apeleze, pe propria cheltuială, la un alt serviciu de curierat.

41. Apothekerverband contestă, în fața Landgericht Frankfurt am Main, oferta de medicamente descrisă la punctele 36-40 din prezenta hotărâre și livrarea acestora prin corespondență transfrontalieră, considerând că dispozițiile AMG și ale HWG nu permit desfășurarea unei astfel de activități de către pârâții în acțiunea principală. Interdicția impusă de aceste două legi nu poate fi, în plus, contestată pe baza articolelor 28 CE și 30 CE.

42. Pârâții în acțiunea principală consideră că activitatea lor este deja autorizată de dreptul național și că, în orice caz, interdicția privind vânzarea prin corespondență a medicamentelor nu este compatibilă cu dispozițiile dreptului comunitar.

43. În această privință, Landgericht Frankfurt am Main își exprimă, în primul rând, îndoiala cu privire la problema stabilirii dacă interdicțiile, precum cele prevăzute la articolul 43 alineatul (1) și articolul 73 alineatul (1) din AMG, încalcă principiul liberei circulații a mărfurilor. În continuare, presupunând că există o încălcare a articolului 28 CE, instanța de trimitere dorește să afle dacă legislația germană care face obiectul acțiunii principale este necesară pentru a proteja eficient sănătatea și viața oamenilor, în sensul articolului 30 CE, sau dacă, ținând seama de armonizarea crescândă a procedurilor de autorizare a medicamentelor, sănătatea și viața oamenilor pot fi protejate la fel de eficient prin măsuri mai puțin restrictive în privința schimburilor comunitare, în conformitate cu principiile stabilite de Curte în Hotărârea din 10 noiembrie 1994, Ortscheit (C-320/93, Rec., p. I-5243). În cele din urmă, aceasta dorește să afle dacă interdicțiile privind publicitatea, precum cele prevăzute de HWG, sunt compatibile cu principiile liberei circulații a mărfurilor și ale liberei circulații a serviciilor societății informaționale, în sensul articolului 1 alineatele (1) și (2) din directiva privind comerțul electronic.

44. În aceste circumstanțe, Landgericht Frankfurt am Main a hotărât să suspende judecata și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„(1) O legislație națională, care interzice importul comercial al medicamentelor de uz uman a căror vânzare este rezervată exclusiv farmaciilor, realizat prin intermediul vânzării prin corespondență de către farmacii autorizate în alte state membre, pe baza unor comenzi individuale efectuate pe Internet de consumatori finali, încalcă principiile liberei circulații a mărfurilor în sensul articolului 28 CE și următoarele?

(a) O astfel de interdicție națională constituie o măsură cu efect echivalent în sensul articolului 28 CE?

(b) În cazul unui răspuns afirmativ la întrebarea de la litera (a): articolul 30 CE trebuie să fie interpretat în sensul că o interdicție națională din motive de protecție a sănătății și vieții oamenilor este justificată atunci când expedierea medicamentelor care se eliberează pe bază de prescripție medicală este subordonată primirii în prealabil, de către farmacia expeditoare, a rețetei medicale în original? Ce fel de cerințe trebuie impuse, după caz, unei astfel de farmacii în ceea ce privește controlul comenzilor, coletelor și primirii?

(c) Literele (a) și (b) de la întrebarea (1) de mai sus trebuie să fie apreciate diferit în lumina articolelor 28 CE și 30 CE în cazul în care este vorba despre importul de medicamente autorizate în statul de import, pe care o farmacie stabilită într-un stat membru al Uniunii Europene le-a cumpărat anterior de la angrosiști din statul de import?

(2) Este compatibil cu articolele 28 CE și 30 CE ca o interdicție națională privind publicitatea pentru vânzarea medicamentelor prin corespondență, precum și pentru medicamentele de uz uman care se eliberează pe bază de prescripție medicală și pentru medicamentele de uz uman care se vând exclusiv în farmacii, care sunt autorizate în statul de origine, dar nu și în statul de import, să fie interpretată în sens atât de larg încât prezentarea pe Internet a unei farmacii dintr-un stat membru al Uniunii Europene, care, în afara simplei prezentări a întreprinderii, descrie diverse medicamente, precizând numele produsului, dacă acestea se eliberează sau nu pe bază de prescripție medicală, dimensiunile ambalajului, precum și prețul, și oferă, în același timp, posibilitatea comandării acestor medicamente prin intermediul unui formular de comandă on-line, este considerată drept publicitate interzisă, astfel încât comenzile transfrontaliere de medicamente prin intermediul Internetului, inclusiv livrarea transfrontalieră a acestor medicamente, devin, în orice caz, considerabil mai dificile?

(a) În ceea ce privește articolul 1 alineatul (3) din Directiva 2000/31 [...], articolele 28 CE și 30 CE impun ca prezentarea pe Internet a unei farmacii dintr-un stat membru al Uniunii Europene sau anumite elemente din această prezentare să iasă de sub incidența noțiunii de publicitate destinată publicului larg, în sensul articolului 1 alineatul (3) și al articolului 3 alineatul (1) din Directiva 92/28 [...], pentru a asigura, de asemenea, în practică, posibilitatea de a oferi anumite servicii ale societății informaționale?

(b) O eventuală restricție a noțiunii de publicitate, impusă în temeiul articolelor 28 CE și 30 CE, poate fi justificată de faptul că formularele de comandă on-line, care conțin doar minimumul de informații necesare pentru a face comanda, și/sau alte elemente de pe pagina de Internet a unei farmacii dintr-un stat membru al Uniunii Europene pot fi asimilate unor cataloage de vânzare și/sau unor liste de prețuri, în sensul articolului 1 alineatul (4) din Directiva 92/28/CEE?

(3) În cazul în care anumite aspecte ale prezentării pe Internet a unei farmacii dintr-un stat membru al Uniunii Europene încalcă dispozițiile privind publicitatea pentru medicamente, trebuie să se deducă din articolele 28 CE și 30 CE faptul că comerțul transfrontalier cu medicamente, ocazionat de această prezentare, trebuie să fie considerat ca admisibil din punct de vedere legal, în ciuda publicității interzise, pentru a asigura o punere în aplicare mai eficientă a principiului liberei circulații a mărfurilor?”

Cu privire la prima întrebare

45. Prin prima întrebare, instanța de trimitere solicită se stabilească, în esență, dacă principiul liberei circulații a mărfurilor, în sensul articolelor 28 CE - 30 CE, se opune unei legislații naționale, precum cea care face obiectul acțiunii principale, care interzice importul comercial al medicamentelor de uz uman a căror vânzare este rezervată exclusiv farmaciilor din statul membru în cauză, realizat prin intermediul vânzării prin corespondență de către farmacii autorizate în alte state membre, în urma unor comenzi individuale efectuate pe Internet de către consumatorul final.

46. În lumina argumentelor invocate, în special de pârâții în acțiunea principală, această problemă trebuie să fie examinată, în primul rând, în raport cu medicamentele neautorizate în Germania. În continuare, aceasta va fi abordată în raport cu medicamentele care sunt autorizate în acest stat membru. Această ultimă categorie se împarte în medicamente care se eliberează fără prescripție medicală și medicamente care se eliberează pe bază de prescripție medicală.

Medicamentele neautorizate în Germania

47. Dintre dispozițiile naționale care fac obiectul acțiunii principale, articolul 73 alineatul (1) din AMG interzice, de regulă, importul medicamentelor supuse autorizării sau înregistrării pe teritoriul național, numai pe motiv că acestea nu au fost autorizate sau înregistrate pentru a fi introduse pe piață pe acest teritoriu. În consecință, importul de astfel de medicamente pe teritoriul german este exclus doar pe motiv că acestea nu au fost autorizate, independent de modalitatea de comercializare.

48. În cazul în care o dispoziție precum articolul 73 alineatul (1) din AMG este compatibilă cu dreptul comunitar, nu va mai fi necesar să se examineze, pentru această categorie de medicamente, dacă articolele 28 CE – 30 CE se opun unei reglementări naționale care interzice vânzarea prin corespondență a medicamentelor a căror vânzare este rezervată exclusiv farmaciilor.

Observații prezentate Curții

49. Atât guvernul german, cât și Comisia, susțin că aplicarea articolului 73 din AMG, care interzice importul medicamentelor care nu au obținut autorizația necesară în acest scop, corespunde interdicției de introducere pe piață a medicamentelor neautorizate în statul membru în cauză, prevăzută la articolul 3 din Directiva 65/65, astfel cum a fost înlocuit de articolul 6 alineatul (1) din codul comunitar. Prin urmare, legislația națională este destinată să împiedice eludarea obligației existente de autorizare.

50. Guvernul grec sprijină această poziție, susținând că posibilitatea de a comanda pe Internet medicamente care nu au primit autorizația necesară în statul membru de import ar anula, în esență, regimul de autorizare a comercializării produselor farmaceutice. Într-adevăr, producătorii de medicamente ar avea posibilitatea de a obține o autorizație în statul membru a

căruia legislație în materie este cea mai puțin strictă și să pună medicamentele respective în circulație în statele membre în care acestea nu sunt autorizate. O astfel de situație ar echivala cu o libertate totală de a importa medicamente, autorizate sau nu, ceea ce ar face imposibil controlul importurilor paralele.

51. Conform părților în acțiunea principală, din motivele invocate în privința medicamentelor autorizate (a se vedea punctele 61 și 62 din prezenta hotărâre), articolul 73 alineatul (1) din AMG trebuie să fie considerat ca fiind o măsură cu efect echivalent unei restrângeri a liberei circulații a mărfurilor, în sensul articolului 28 CE.

Răspunsul Curții

52. Astfel cum observă, în mod întemeiat, guvernele german și elen, precum și Comisia, interdicția generală impusă la articolul 73 alineatul (1) din AMG corespunde interdicției, la nivel comunitar, de a introduce pe piață medicamente neautorizate în statul membru în cauză, care era prevăzută la articolul 3 din Directiva 65/65, care a fost înlocuit cu articolul 6 alineatul (1) din codul comunitar. În conformitate cu aceste dispoziții, medicamentele, chiar dacă sunt autorizate într-un stat membru, trebuie, de asemenea, pentru a fi introduse pe piața unui alt stat membru, să fi fost autorizate fie de o autoritate competentă a acestui stat, fie în temeiul regimului comunitar vizat de dispozițiile respective.

53. În consecință, o normă națională, precum articolul 73 alineatul (1) din AMG, prin care un stat membru își achită obligațiile care decurg din Directiva 65/65 și din codul comunitar, nu poate fi considerată ca fiind o măsură cu efect echivalent unei restricții cantitative la import, în sensul articolului 28 CE [a se vedea, în acest sens, în contextul Directivei 86/469/CEE a Consiliului din 16 septembrie 1986 privind examinarea animalelor și a cărnii proaspete pentru a depista prezența reziduurilor (JO L 275, p. 36), Hotărârea din 23 martie 2000, Berendse-Koenen, C-246/98, Rec., p. I-1777, punctul 25)]. Prin urmare, articolele 28 CE – 30 CE nu pot fi invocate pentru a eluda regimul de autorizare națională, prevăzut de Directiva 65/65 și codul comunitar, care a fost pus în aplicare în dreptul național prin articolul 73 alineatul (1) din AMG.

54. Din această constatare rezultă că, în ceea ce privește medicamentele supuse autorizării, dar care nu au obținut autorizarea, nu este necesar să se examineze dacă articolele 28 CE - 30 CE se opun dispozițiilor naționale care fac obiectul acțiunii principale.

Medicamentele autorizate în Germania

55. Prima întrebare este mai pertinentă pentru medicamentele care au obținut o autorizație de comercializare pe piața germană. Mai exact, această întrebare urmărește să stabilească dacă interdicția privind vânzarea prin corespondență a medicamentelor a căror vânzare este rezervată exclusiv farmaciilor din statul membru în cauză, precum cea prevăzută la articolul 43 alineatul (1) din AMG, este conformă cu principiul liberei circulații a mărfurilor. Această întrebare este împărțită în trei părți care trebuie să fie tratate separat.

Cu privire la problema stabilirii dacă interdicția națională privind vânzarea prin corespondență constituie o măsură cu efect echivalent în sensul articolului 28 CE [prima întrebare, litera (a)]

Observații prezentate Curții

56. Atât Apothekerverband, cât și Comisia, susținute în această privință de guvernele german, elen, francez și austriac, consideră că libera circulație a mărfurilor nu este împiedicată.

Aceștia susțin că interdicția prevăzută la articolul 43 alineatul (1) din AMG, care nu privește producția sau compoziția anumitor produse, ci exclusiv modalitățile de comercializare a acestora, se aplică în același mod, în drept și în fapt, comercializării produselor naționale și a celor care provin din alte state membre. Prin urmare, o astfel de interdicție nu intră în sfera de aplicare a articolului 28 CE, din motivele menționate de Curte în Hotărârile din 24 noiembrie 1993, Keck și Mithouard (C-267/91 și C-268/91, Rec., p. I-6097, punctele 15 – 17), și din 15 decembrie 1993, Hünermund și alții (C-292/92, Rec., p. I-6787, punctul 21).

57. Guvernul francez sprijină această poziție, făcând referire la Hotărârea din 29 iunie 1995, Comisia/Grecia (C-391/92, Rec., p. I-1621), în care Curtea, la punctele 11-13, a recunoscut compatibilitatea cu tratatul a unui monopol al vânzării laptelui pentru sugari în farmacii, subliniind, în plus, că monopolul respectiv nu era destinat să reglementeze comerțul cu mărfuri între statele membre.

58. În ceea ce privește precizările ulterioare ale Curții din Hotărârile din 26 iunie 1997, Familiapress (C-368/95, Rec., p. I-3689), și din 13 ianuarie 2000, TK-Heimdienst (C-254/98, Rec., p. I-151), Apothekerverband, susținută de Comisie, precum și de guvernele german, francez și austriac, susține că interdicția care face obiectul acțiunii principale nu are drept consecință nici provocarea unui tratament inegal între farmaciile naționale și cele stabilite în celelalte state membre, în ceea ce privește posibilitatea de a recurge la vânzarea prin corespondență, nici să facă introducerea în circulație a produselor străine mai dificilă decât cea a produselor naționale, în special subordonând-o unor costuri suplimentare sau unor taxe la care nu sunt supuse produsele naționale.

59. În vreme ce Apothekerverband și Comisia contestă argumentul conform căruia accesul la piața germană este blocat, susținând, în această privință, că, în temeiul dispozițiilor în vigoare ale AMG, importul și reimportul produselor farmaceutice sunt posibile și sunt practicate frecvent, guvernul german recunoaște că excluderea posibilității de vânzare prin corespondență a medicamentelor face accesul la piața germană mai dificil pentru farmaciile străine. De fapt, acestea din urmă sunt obligate să își deschidă propria farmacie în Germania. Cu toate acestea, ținând seama de cerințele ABO în ceea ce privește prezența personală a farmacistului, nici farmaciile stabilite în Germania nu au acces nelimitat la întreaga piață germană. Rezultă că orice dificultate de exploatare a pieței germane în ansamblul său afectează în același fel farmaciștii naționali și farmaciștii străini și, prin urmare, nu constituie o „măsură cu efect echivalent” discriminatorie în sensul articolului 28 CE.

60. În subsidiar, atât Apothekerverband cât și guvernele german și austriac susțin că sfera de aplicare a articolului 28 CE trebuia să fie delimitată astfel încât să li se permită statelor membre să păstreze o marjă de manevră adecvată în vederea organizării aspectelor generale ale vânzării de medicamente care țin de interesul public. Din acest motiv, interdicția generală privind vânzarea prin corespondență a medicamentelor a căror vânzare este rezervată exclusiv farmaciilor nu trebuie să fie considerată ca fiind o măsură cu efect echivalent unei restricții cantitative la import, în sensul articolului 28 CE.

61. Pârâții în acțiunea principală resping această interpretare a reglementării naționale, considerând că aceasta este prea superficială. Conform acestora, interdicția privind comercializarea produselor farmaceutice prin corespondență nu afectează în același fel vânzarea medicamentelor naționale și pe cea a medicamentelor care sunt importate din alte state membre. Această interdicție, combinată cu normele deontologice prevăzute de ABO, face aproape imposibil accesul farmaciilor stabilite în alte state membre la piața germană a consumatorilor finali de medicamente. Mai exact, în temeiul ABO, DocMorris nu poate avea acces la această piață decât în cazul în care farmacistul care conduce societatea în cauză

renunță la activitățile sale farmaceutice din Țările de Jos și deschide o farmacie „clasică” în Germania. În plus, farmaciștii străini au dreptul să solicite o autorizație de vânzare a medicamentelor prin corespondență în Germania numai în cazul în care aceștia au condus deja farmacia lor de cel puțin trei ani.

62. Pârâții în acțiunea principală fac referire, de asemenea, la Hotărârile din 5 octombrie 1994, Centre d'insémination de la Crespelle (C-323/93, Rec., p. I-5077, punctul 29), din 9 iulie 1997, De Agostini și TVShop (C-34/95–C-36/95, Rec., p. I-3843, punctele 43-47), și din 23 octombrie 1997, Franzén (C-189/95, Rec., p. I-5909, punctele 67-73), precum și la punctele 27-37 din Hotărârea TK-Heimdienst, citată anterior, pentru a demonstra că, în cazul în care, precum în cauza cu privire la care este sesizată instanța de trimitere, o reglementare națională împiedică accesul la piața consumatorilor finali din statul membru în care sunt importate produsele sau face acest acces mai dificil decât în cazul produselor naționale, această reglementare constituie o restricție privind libera circulație a mărfurilor, chiar dacă este vorba doar de reglementarea unei modalități de vânzare care nu privește caracteristicile produsului în cauză.

Răspunsul Curții

63. Cu titlu introductiv, trebuie să se constate că interdicția prevăzută la articolul 43 alineatul (1) din AMG intră în sfera de aplicare a Directivei 97/7. Articolul 14 din această directivă le permite statelor membre să „introducă sau [să] mențină, în domeniul reglementat de [această] directivă, dispoziții mai stricte, compatibile cu tratatul, pentru a asigura un nivel mai ridicat de protecție a consumatorului.” Același articol 14 precizează, în plus, că „aceste dispoziții cuprind, după caz, interzicerea, pentru motive de interes general, a comercializării pe teritoriul lor a anumitor produse sau servicii, în special medicamente, prin contracte la distanță, cu respectarea prevederilor tratatului.”

64. Este adevărat că orice măsură națională într-un domeniu care a făcut obiectul unei armonizări exhaustive la nivel comunitar trebuie să fie apreciată în lumina prevederilor acestei măsuri de armonizare și nu ținând seama de dispozițiile dreptului primar (a se vedea Hotărârile din 12 octombrie 1993, Vanacker și Lesage, C-37/92, Rec., p. I-4947, punctul 9, și din 13 decembrie 2001, Daimler-Chrysler, C-324/99, Rec., p. I-9897, punctul 32). Cu toate acestea, puterea conferită statelor membre la articolul 14 alineatul (1) din Directiva 97/7 trebuie să fie exercitată respectând tratatul, astfel cum se prevede, în mod expres, în această dispoziție.

65. O astfel de dispoziție nu exclude, prin urmare, necesitatea de a examina compatibilitatea cu articolele 28 CE-30 CE a interdicției naționale care face obiectul acțiunii principale.

66. În această privință, conform unei jurisprudențe constante, orice măsură care poate împiedica, direct sau indirect, efectiv sau potențial, comerțul intracomunitar trebuie să fie considerată ca fiind o măsură cu efect echivalent unor restricții cantitative și, pe această bază, interzisă de articolul 28 CE (a se vedea Hotărârile din 11 iulie 1974, Dassonville, 8/74, Rec., p. 837, punctul 5, și din 19 iunie 2003, Comisia/Italia, C-420/01, Rec., p. I-6445, punctul 25).

67. Chiar dacă o măsură nu are ca obiect reglementarea comerțului cu mărfuri între statele membre, factorul determinant este efectul acesteia, efectiv sau potențial, asupra comerțului intracomunitar. În temeiul acestui criteriu, constituie măsuri cu efect echivalent, interzise de articolul 28 CE, obstacolele în calea liberei circulații a mărfurilor care rezultă, în lipsa armonizării legislațiilor, din aplicarea, în privința mărfurilor provenite din alte state membre, în care acestea sunt fabricate și comercializate legal, a normelor privind condițiile pe care

trebuie să le îndeplinească aceste mărfuri, chiar dacă aceste norme se aplică fără distincție tuturor produselor, cu excepția cazului în care această aplicare poate fi justificată de un obiectiv de interes general de natură să primeze asupra cerințelor privind libera circulație a mărfurilor (a se vedea Hotărârea din 20 februarie 1979, Rewe-Zentral, așa-numită „Cassis de Dijon”, 120/78, Rec., p. 649, punctele 6, 14 și 15, precum și hotărârile citate anterior, Keck și Mithouard, punctul 15, și Familiapress, punctul 8).

68. În plus, astfel cum a constatat Curtea în Hotărârea Keck și Mithouard, citată anterior, chiar dacă nu privesc caracteristicile efective ale produselor, dar reglementează modalitățile de vânzare ale acestora, normele comerciale pot constitui măsuri cu efect echivalent în sensul articolului 28 CE, în cazul în care acestea nu îndeplinesc două condiții. Aceste condiții constau în faptul că astfel de norme trebuie, pe de o parte, să se aplice tuturor comercianților în cauză, care își exercită activitatea pe teritoriul național, și, pe de altă parte, să afecteze în același fel, în drept și în fapt, comercializarea produselor naționale și a celor care provin din alte state membre (a se vedea hotărârile citate anterior, Keck și Mithouard, punctul 16, și Hünermund și alții, punctul 21, precum și Hotărârea din 9 februarie 1995, Leclerc-Siplec, C-412/93, Rec., p. I-179, punctul 21).

69. În ceea ce privește prima condiție menționată la punctul precedent, interdicția vizată la articolul 43 alineatul (1) din AMG se aplică tuturor comercianților în cauză, indiferent dacă sunt germani sau străini, astfel încât această condiție este îndeplinită integral.

70. În privința celei de-a doua condiții menționate la punctul 68 din prezenta hotărâre, trebuie să se țină seama de faptul că „comercializarea” unui produs pe piața națională poate cuprinde mai multe etape, între momentul fabricării produsului și momentul eventualei sale vânzări către consumatorul final.

71. Pentru a stabili dacă o anumită măsură afectează în același fel „comercializarea” produselor naționale și a celor provenite din alte state membre, trebuie să se identifice sfera de aplicare a măsurii restrictive în cauză. Astfel, Curtea a constatat că interdicția impusă farmaciștilor de a face reclamă în afara unității farmaceutice pentru produsele parafarmaceutice, pe care erau autorizați să le ofere spre vânzare, nu afecta posibilitatea agenților economici, alții decât farmaciștii, de a face reclamă pentru aceste produse (a se vedea Hotărârea Hünermund și alții, citată anterior, punctul 19). În mod similar, interdicția de a difuza mesaje publicitare, care a făcut obiectul cauzei care a dat naștere Hotărârii Leclerc-Siplec, citată anterior, nu avea o sferă largă de aplicare, întrucât viza numai o anumită formă de promovare (publicitatea televizată) a unei anumite metode de comercializare (distribuirea) a produselor (a se vedea Hotărârea Leclerc-Siplec, citată anterior, punctul 22).

72. În schimb, Curtea a recunoscut relevanța argumentului conform căruia interdicția privind publicitatea televizată priva un comerciant de singura formă eficientă de promovare, care i-ar fi permis acestuia să pătrundă pe piața națională (a se vedea Hotărârea De Agostini și TV-Shop, citată anterior, punctul 43). De altminteri, Curtea a constatat că, în ceea ce privește produsele precum băuturile alcoolice, al căror consum este legat de practici sociale tradiționale, precum și de obiceiuri și obișnuințe locale, o interdicție a oricărui tip de publicitate destinată consumatorilor, sub forma unor anunțuri în presă, la radio și la televiziune, prin trimiterea directă prin poștă a unor materiale nesolicitate sau prin amplasarea de afișe pe drumurile publice, era de natură să împiedice mai mult accesul la piață pentru produsele din alte state membre decât pentru produsele naționale, cu care consumatorii se familiarizează imediat (a se vedea Hotărârea din 8 martie 2001, Gourmet International Products, C-405/98, Rec., p. I-1795, punctele 21 și 24).

73. În ceea ce privește o interdicție precum cea prevăzută la articolul 43 alineatul (1) din AMG, este evident că această dispoziție presupune, în același timp, cerința ca anumite medicamente să fie vândute numai în farmacii și interdicția privind vânzarea prin corespondență a acestora. Este adevărat că o astfel de interdicție privind vânzarea prin corespondență poate fi considerată ca fiind simpla consecință a cerinței de vânzare exclusiv în farmacii. Cu toate acestea, apariția Internetului ca metodă de vânzare transfrontalieră implică faptul că sfera de aplicare și, prin urmare, efectul interdicției respective trebuie să fie examinate pe o scară mai largă decât cea propusă de Apothekerverband, guvernele german, francez și austriac, precum și de Comisie (a se vedea punctele 56-59 din prezenta hotărâre).

74. Într-adevăr, o interdicție precum cea care face obiectul acțiunii principale constituie un obstacol mai mare pentru farmaciile situate în afara Germaniei decât pentru farmaciile situate pe teritoriul german. Deși există puține îndoieli cu privire la faptul că această interdicție privează farmaciile din Germania de un mijloc suplimentar sau alternativ de a câștiga acces la piața germană a consumatorilor finali de medicamente, este la fel de adevărat că acestea au, în continuare, posibilitatea de a vinde medicamente în unitățile lor farmaceutice. În schimb, pentru farmaciile care nu sunt stabilite pe teritoriul german, Internetul reprezintă un mijloc mai important de a câștiga acces direct la piața respectivă. O interdicție care afectează mai mult farmaciile stabilite în afara teritoriului german ar putea fi de natură să împiedice mai mult accesul la piață al produselor care provin din alte state membre decât cel al produselor naționale.

75. În consecință, interdicția în cauză nu afectează în același fel vânzarea medicamentelor naționale și pe cea a medicamentelor care provin din alte state membre.

76. Prin urmare, este necesar să se răspundă la prima întrebare, litera (a), că o interdicție națională privind vânzarea prin corespondență a medicamentelor a căror vânzare este rezervată exclusiv farmaciilor din statul membru în cauză, precum cea prevăzută la articolul 43 alineatul (1) din AMG, constituie o măsură cu efect echivalent, în sensul articolului 28 CE.

Cu privire la eventuala justificare a interdicției privind vânzarea prin corespondență [prima întrebare, litera (b)]

77. Prin prima întrebare, litera (b), instanța de trimitere solicită să se stabilească, în esență, dacă interdicția privind vânzarea prin corespondență a medicamentelor a căror vânzare este rezervată exclusiv farmaciilor este justificată în temeiul articolului 30 CE, în cazul în care, înainte de expedierea medicamentelor care se eliberează pe bază de prescripție medicală, este necesar ca farmacia expeditoare să primească originalul unei rețete medicale? În acest sens, instanța solicită să se stabilească ce fel de cerințe trebuie impuse, după caz, unei astfel de farmacii în privința controlului comenzilor, expedierii coletelor și primirii acestora?

Observații prezentate Curții

78. În privința principiilor aplicabile în acțiunea principală, atât Apothekerverband, cât și pârâții în acțiunea principală, precum și guvernele german și francez, susțin că articolul 30 CE rămâne aplicabil atâta vreme cât nu este realizată armonizarea completă a reglementărilor naționale (a se vedea Hotărârile din 7 martie 1989, Schumacher, 215/87, Rec., p. 617, punctul 15; din 21 martie 1991, Delattre, C-369/88, Rec., p. I-1487, punctul 48; din 16 aprilie 1991, Eurim-Pharm, C-347/89, Rec., p. I-1747, punctul 26; din 8 aprilie 1992, Comisia/Germania, C-62/90, Rec., p. I-2575, punctul 10, și Ortscheit, citată anterior, punctul 14).

79. Atât părțile din acțiunea principală, cât și guvernele german și francez, sunt de acord cu privire la faptul că, printre bunurile sau interesele protejate la articolul 30, sănătatea și viața oamenilor ocupă un loc de prim rang și că statele membre au obligația, în limitele impuse de tratat, să stabilească gradul de protecție pe care doresc să îl asigure și, în special, nivelul de severitate a controalelor care urmează a fi efectuate. În conformitate cu jurisprudența în materie, orice reglementare națională, care are un efect restrictiv, trebuie să aibă un caracter necesar și proporționat.

80. În această privință, atât Apothekerverband cât și guvernele german și austriac consideră că nu este posibil să se asigure protecția sănătății populației într-un mod mai puțin restrictiv în privința schimburilor intracomunitare decât cel aplicat în Germania, care prevede interdicția totală a vânzării prin corespondență a medicamentelor a căror vânzare este rezervată exclusiv farmaciilor (a se vedea Hotărârile Comisia/Germania, citată anterior, punctul 11, și din 14 decembrie 2000, Comisia/Franța, C-55/99, Rec. p. I-11499, punctul 42).

81. Apothekerverband precizează că obiectivul urmărit de interdicția vânzării prin corespondență a medicamentelor în cauză este de a garanta clientului că, la cumpărarea unui medicament, beneficiază de informații și sfaturi personalizate, oferite de farmacist, și de a asigura siguranța medicamentelor și farmacovigilența.

82. În această privință, Apothekerverband, sprijinit, cu privire la acest aspect, de guvernele elen și austriac, susține că, în ceea ce privește întrebările referitoare la un anumit medicament, deși cumpărătorul prin corespondență este în măsură să obțină sfaturi pe Internet sau prin telefon, o astfel de posibilitate nu poate înlocui sfatul oferit într-o farmacie, în cursul unei conversații personale și directe cu clientul. Condiția fizică și starea psihică ale acestuia, ținuta sa, modul său de viață și medicația actuală reprezintă factori care trebuie să fie luați în considerare în timpul unei astfel de consultații.

83. Guvernul austriac subliniază, în această privință, că un număr mare de medicamente comandate prin Internet ajung la destinatar într-un ambalaj deteriorat sau necorespunzător, adesea fără etichetă sau fără nicio informație în limba destinatarului.

84. În plus, Apothekerverband susține că, spre deosebire de farmaciile tradiționale, farmaciile pur virtuale pot fi create de oricine, fără să fie necesară o investiție mare și cu un capital minim. Având în vedere că activitățile farmaciilor virtuale nu sunt supuse, la ora actuală, unui control adecvat, protecția necesară a vieții și sănătății oamenilor impune un control preventiv.

85. În plus, vânzarea de medicamente prin corespondență este de natură să pună în pericol existența farmaciilor tradiționale. În vreme ce farmaciile care își comercializează produsele pe Internet au posibilitatea de a alege cei mai profitabili clienți, concentrându-se pe anumite segmente atrăgătoare din punct de vedere economic, farmaciile tradiționale, supuse ABO, trebuie să respecte o serie de obligații costisitoare, inclusiv păstrarea unei game complete de produse, depozitarea unei cantități minime de medicamente și asigurarea unui serviciu de gardă. Acest lucru generează o denaturare a condițiilor concurenței.

86. Mai exact, Apothekerverband subliniază că, în ceea ce privește medicamentele care se eliberează pe bază de prescripție medicală, toate farmaciile germane sunt obligate de lege să aplice prețurile stabilite de APO, care sunt obținute prin majorări aplicate prețului de vânzare al producătorilor, stabilit de aceștia în mod liber. În schimb, întreprinderile din străinătate care comercializează medicamente prin corespondență nu sunt supuse cerințelor APO. Acestea profită, prin urmare, de acest lucru pentru a oferi o gamă limitată de produse, alcătuită, în

principal, din medicamente scumpe, pe care le oferă la prețuri mai avantajoase în comparație cu cele din farmaciile tradiționale.

87. În consecință, conform Apothekerverband, interdicția privind vânzarea medicamentelor prin corespondență face parte integrantă din sistemul de securitate socială, al cărui obiectiv este de a garanta o aprovizionare cu medicamente fiabilă, echilibrată și accesibilă întregii populații, la orice oră. Aceasta nu poate fi modificată sau anulată în mod izolat, fără a contesta sistemul respectiv în ansamblul său. În această privință, Apothekerverband menționează considerentele referitoare la protecția sistemului de securitate socială și a nivelului echilibrat al serviciilor medicale și spitalicești, astfel cum au fost dezvoltate de Curte în Hotărârile din 12 iulie 2001, Vanbraekel și alții (C-368/98, Rec., p. I-5363, punctele 47-49), și Smits și Peerbooms (C-157/99, Rec., p. I-5473, punctele 72-74).

88. Guvernul elen sprijină această poziție, amintind importanța acordată modalității de distribuire a medicamentelor în farmacii și rolului farmacistului, atât de către jurisprudența Curții cât și de anumite dispoziții ale dreptului comunitar [a se vedea Hotărârea Comisia/Germania, citată anterior, punctul 20, precum și Directiva 85/432/CEE a Consiliului din 16 septembrie 1985 privind coordonarea actelor cu putere de lege și actelor administrative referitoare la anumite activități din domeniul farmaciei (JO L 253, p. 34, Ediție specială, 06/vol. 1, p. 128) și Directiva 85/433/CEE a Consiliului din 16 septembrie 1985 privind recunoașterea reciprocă a diplomelor, certificatelor și a altor titluri oficiale de calificare în domeniul farmaciei, inclusiv a măsurilor de facilitare a exercitării efective a dreptului de stabilire cu privire la anumite activități din domeniul farmaciei (JO L 253, p. 37, Ediție specială, 06/vol. 1, p. 131)].

89. Guvernul irlandez este în favoarea interzicerii totale a vânzării pe Internet de medicamente care se eliberează pe bază de prescripție medicală. Acesta recunoaște că controlul autenticității rețetelor medicale este facilitat de cunoștințele și experiența locale ale farmaciștilor care țin strâns legătura și în mod constant cu pacienții și medicii din regiunea lor. În această privință, guvernul irlandez susține că permiterea eliberării medicamentelor care fac obiectul unei prescripții medicale după prezentarea în prealabil a unei rețete și fără niciun alt control ar crește considerabil riscul ca prescripțiile medicale să fie utilizate abuziv și incorect. În plus, acesta susține că medicii prescriu, în principiu, doar medicamente la care pot avea acces pacienții lor, medicamente care, prin urmare, sunt autorizate pe teritoriul statului membru în care acești medici își exercită profesia. Cu toate acestea, un medic poate prescrie un medicament care nu este autorizat în statul membru unde își exercită profesia în cazul în care știe că acest medicament poate fi obținut de la o „farmacie virtuală”. Astfel, medicamentele care nu sunt autorizate într-un stat membru ar putea fi comercializate în statul membru respectiv, fără ca autoritățile sale să fie informativ cu privire la acest lucru.

90. Pârâții în acțiunea principală invocă mai multe argumente împotriva pretinselor pericole pe care le prezintă vânzarea de medicamente prin corespondență. În primul rând, garantarea unui sfat calificat, oferit de farmacist clientului la eliberarea medicamentului, nu justifică interdicția totală, în sensul articolului 30 CE, a vânzării prin corespondență. De fapt, farmacistul poate să ofere sfaturi și să exercite un control și atunci când nu se află în prezența clientului, ci îi trimite acestuia medicamente, după ce i-a oferit sfaturi eficiente și a controlat comanda cu atenție.

91. Pârâții în acțiunea principală adaugă faptul că, în cazul unei comenzi pe Internet, clientul are posibilitatea de a contacta farmacistul prin telefon sau în scris (de exemplu, prin e-mail). Aceștia precizează că sfatul astfel oferit poate avea chiar o calitate mai mare decât cea a sfatului farmaceutic normal, oferit în farmacie în prezența clientului.

92. În opinia părților în acțiunea principală, argumentul conform căruia „farmacistul virtual” nu este în măsură să ia inițiativa de a oferi un sfat nu este justificat. Informațiile necesare privind luarea sau utilizarea unui medicament sunt comunicate în scris de către farmacist, la expedierea medicamentului. Această inițiativă ar putea fi consolidată, după caz, printr-un apel telefonic din partea farmaciei către client.

93. În ceea ce privește pretinsa necesitate a prezenței fizice a clientului la cumpărarea unui medicament, părții în acțiunea principală amintesc, în plus, că o mare parte a consumatorilor nici măcar nu se prezintă personal pentru a lua medicamentele de la farmacie.

94. În al doilea rând, în ceea ce privește pretinsa absență a controlului asupra „farmaciilor virtuale”, părții în acțiunea principală observă că acestea sunt supuse supravegherii statului, precum și cerințelor unui control intern al comenzilor. Pe de o parte, aceștia precizează că DocMorris este supus controlului autorităților competente din statul său de origine, și anume inspectorul de stat al farmaciilor olandeze. Această supraveghere include toate procedurile și operațiunile realizate în cadrul exploatării farmaciei și vânzării de medicamente prin corespondență. Pe de altă parte, în conformitate cu dreptul olandez, toate farmaciile sunt obligate să înregistreze normele interne de securitate și derularea procedurilor într-un manual al calității. DocMorris respectă normele European Association of Mail Service Pharmacies, al cărei membru este. Aceste norme conțin dispoziții mai detaliate privind problema controlului comenzilor, coletelor și primirii acestora.

95. Măsurile interne de securitate impuse de DocMorris garantează că procesarea comenzilor, precum și serviciile de consiliere țin de competența exclusivă a farmaciilor autorizate și a asistenților calificați în tehnica farmaceutică, respectându-se anumite cerințe privind calitatea. Faptul că un medicament este cumpărat într-o farmacie din alt stat membru nu este relevant, având în vedere că acele condiții de acces la profesia de farmacist și cele referitoare la exercitarea acestei profesii sunt armonizate la nivel comunitar (a se vedea, referitor la Directiva 85/432, hotărârile citate anterior, Schumacher, punctul 20, și Comisia/Germania, punctul 19).

96. În al treilea rând, în ceea ce privește riscurile legate de medicamentele care se eliberează pe bază de prescripție medicală, farmacistul, conform cerințelor European Association of Mail Service Pharmacies, trebuie să se asigure că aceste medicamente sunt expediate numai după ce farmacia în cauză a primit originalul rețetei medicale, emisă de un medic sau un dentist, și că persoana care va primi produsul este deținătorul rețetei respective.

97. Datorită armonizării condițiilor în care un medicament trebuie să fie eliberat pe bază de prescripție medicală (a se vedea Directiva 92/96, astfel cum a fost înlocuită de titlul VI din codul comunitar), există un nivel de protecție uniform în cadrul Comunității. În cazul în care, în mod excepțional, clasificarea medicamentului din statul membru de origine diferă de clasificarea acestuia din statul membru în care trebuie să fie importat, DocMorris procedează întotdeauna pe baza reglementării naționale celei mai severe, astfel încât să nu fie eludate niciodată reglementările naționale privind necesitatea ca un medicament să fie supus unei prescripții medicale.

98. În al patrulea rând, având în vedere stadiul avansat al armonizării dispozițiilor referitoare la autorizarea medicamentelor în cadrul Comunității, precum și la un sistem de recunoaștere reciprocă, stabilit în cadrul Comunității [a se vedea Regulamentul nr. 2309/93, precum și Directivele 93/39 și 2000/38/CE ale Comisiei din 5 iunie 2000 de modificare a capitolului Va (Farmacovigilența) din Directiva 75/319/CEE a Consiliului privind apropierea actelor cu

putere de lege și a actelor administrative referitoare la specialitățile farmaceutice (JO L 139, p. 28)], ar trebui să se plece de la principiul conform căruia medicamentele care sunt autorizate într-un stat membru nu ar putea da naștere unor riscuri pentru sănătate atât de serioase încât să justifice interzicerea categorică a comerțului transfrontalier cu medicamente, realizat prin corespondență.⁹⁹ În al cincilea rând, nici utilizarea Internetului nu generează riscuri suplimentare pentru sănătate, care pot fi eliminate numai printr-o interzicere totală a comerțului cu medicamente prin corespondență. În schimb, posibilitățile tehnice ale Internetului, în special cele care permit elaborarea unor pagini interactive și adaptate pentru fiecare client în parte, ar putea fi utilizate în vederea asigurării unei protecții optime a sănătății.

100. În ultimul rând, interdicția care face obiectul acțiunii principale nu poate fi justificată pe motiv că garantează, din punct de vedere economic, că populația beneficiază de o aprovizionare cu medicamente extinsă și adaptată nevoilor sale. În această privință, pârâții în acțiunea principală subliniază că, având în vedere faptul că orice „farmacie virtuală” trebuie să fie autorizată la fel ca și farmaciile deschise publicului în statul membru în care este stabilită, posibilitatea de a vinde medicamente prin corespondență nu ar trebui să fie înțeleasă ca fiind o alternativă care ar putea face concurență farmaciilor deschise publicului, ci ca fiind o ofertă complementară vânzărilor acestora. Fiind supuși cerințelor naționale aplicabile în statul membru de origine, este exclus ca „farmaciștii virtuali” să se poată limita la vânzarea unei game de produse cu prețuri mari.

101. Pârâții în acțiunea principală concluzionează că nici guvernul german, nici Apothekerverband, nu a demonstrat că comerțul transfrontalier cu medicamente, realizat prin corespondență, constituie o amenințare pentru sănătate, care poate fi eliminată numai printr-o interzicere totală a acestui tip de comerț. În realitate, sănătatea ar putea fi protejată la fel de eficient prin reglementări adecvate, în special prin cerințele în materie de control al comenzilor, coletelor și primirii acestora, astfel cum sunt impuse de statul membru din care provin medicamentele.

Răspunsul Curții

102. Astfel cum susțin părțile în acțiunea principală, statele membre care au prezentat observații Curții, precum și Comisia, articolul 30 se aplică în continuare în domeniul producției și comercializării specialităților farmaceutice atâta vreme cât nu este realizată armonizarea deplină a reglementărilor naționale (a se vedea hotărârile citate anterior Schumacher, punctul 15; Delattre, punctul 48; Eurim-Pharm, punctul 26; Comisia/Germania, punctul 10, și Ortscheit, punctul 14). În această privință, trebuie să se constate că vânzarea de medicamente consumatorilor finali nu face obiectul unei armonizări comunitare depline.

103. Conform unei jurisprudențe constante, printre bunurile sau interesele protejate de articolul 30 CE, sănătatea și viața oamenilor ocupă un loc de prim rang și statele membre au obligația, în limitele impuse de tratat, să stabilească gradul de protecție pe care doresc să îl asigure (a se vedea hotărârile citate anterior, Schumacher, punctul 17; Eurim-Pharm, punctul 26, și Ortscheit, punctul 16).

104. Cu toate acestea, o reglementare sau o practică națională care are sau poate avea un efect restrictiv asupra importurilor de produse farmaceutice nu este compatibilă cu tratatul decât în măsura în care aceasta este necesară pentru protecția eficientă a sănătății și vieții persoanelor. O reglementare sau practică națională nu beneficiază de derogarea prevăzută la articolul 30 CE în cazul în care sănătatea și viața persoanelor pot fi protejate la fel de eficient prin măsuri mai puțin restrictive privind schimburile comunitare (a se vedea hotărârile citate anterior,

Schumacher, punctele 17 și 18; Delattre, punctul 53; Eurim-Pharm, punctul 27; Comisia/Germania, punctele 10 și 11, precum și Ortscheit, punctul 17).

105. În acțiunea principală, nu este pus la îndoială faptul că „farmacia virtuală” este supusă controlului autorităților olandeze, astfel încât nu pot fi acceptate argumentele prezentate de Apothekerverband pentru a susține, în general, că supravegherea la care este supusă o astfel de farmacie este insuficientă, în comparație cu cea la care este supusă o farmacie tradițională.

106. Argumentele care ar putea justifica interzicerea comerțului cu medicamente prin corespondență sunt cele referitoare la necesitatea de a oferi un sfat personalizat clientului și de a asigura protecția acestuia atunci când i se eliberează medicamentele, precum și la necesitatea de a verifica autenticitatea rețetelor medicale și de a garanta o aprovizionare cu medicamente extinsă și adaptată nevoilor.

107. În plan general, majoritatea acestor justificări au la bază pericolele posibile pe care le pot prezenta medicamentele și, prin urmare, atenția care trebuie acordată tuturor aspectelor comercializării acestora, obiective care sunt, de asemenea, cele ale reglementării comunitare în domeniul farmaceutic. Astfel și în orice caz, este necesar să se țină seama, cu ocazia examinării justificărilor invocate pentru a interzice vânzarea de medicamente prin corespondență, de diversele dispoziții ale dreptului comunitar, care ar putea să aibă o relevanță în privința acestei probleme.

108. În primul rând, codul comunitar prevede, la titlul VI, intitulat „Clasificarea medicamentelor”, că, atunci când autorizează introducerea pe piață a unui medicament, autoritățile competente ale statelor membre trebuie să precizeze clasificarea acestuia, adică dacă se eliberează pe bază de prescripție medicală sau nu. Deși stabilirea clasificării medicamentelor ține de competența autorităților respective, acestea trebuie totuși să se bazeze pe criteriile enumerate la articolul 71 alineatul (1) din codul respectiv, și anume cele referitoare la potențialele pericole ale utilizării medicamentului în cauză (a se vedea punctele 5 și 6 din prezenta hotărâre).

109. În al doilea rând, această distincție între medicamentele care se eliberează pe bază de prescripție medicală și cele care se eliberează fără o astfel de prescripție, care se întemeiază pe criteriile respective și astfel se referă la potențialul pericol al medicamentului în cauză, se aplică în cazul reglementării comunitare privind publicitatea pentru medicamente. Astfel cum s-a subliniat la punctele 7-13 din prezenta hotărâre, este interzisă publicitatea pentru medicamentele care se eliberează pe bază de prescripție medicală [articolul 88 alineatul (1) din codul comunitar], în vreme ce, în general, publicitatea pentru medicamentele care sunt destinate și concepute pentru a fi utilizate fără intervenția unui medic este permisă, sub rezerva respectării anumitor condiții [a se vedea articolul 88 alineatul (1) din codul comunitar].

110. În afară de distincția menționată la punctul anterior, articolul 14 din Directiva 97/7, care reglementează vânzarea la distanță, în vederea protecției consumatorilor, le permite statelor membre să adopte, respectând dispozițiile tratatului, măsuri care interzic, din motive de interes general, comercializarea pe teritoriul lor, prin intermediul contractelor la distanță, a anumitor bunuri sau servicii, „în special a medicamentelor”. Această ultimă dispoziție permite să se considere că organul legislativ comunitar nu intenționa să excludă posibilitatea ca un stat membru să interzică vânzarea de medicamente prin corespondență doar pe motiv că există o armonizare a dispozițiilor referitoare la autorizația de introducere pe piață a medicamentelor în cadrul Comunității, precum și un sistem de recunoaștere reciprocă și dispoziții care

urmăresc atât coordonarea reglementărilor privind anumite activități din domeniul farmaceutic, cât și recunoașterea reciprocă a diplomelor în acest domeniu.

111. În lumina celor menționate anterior, trebuie să se examineze justificările invocate de Apothekerverband în raport cu medicamentele care se eliberează fără prescripție medicală, pe de o parte, și cu medicamentele care se eliberează pe bază de prescripție medicală, pe de altă parte.

Medicamentele care se eliberează fără prescripție medicală

112. În ceea ce privește medicamentele care se eliberează fără prescripție medicală, niciuna din justificările invocate nu ar putea întemeia, în mod valid, interdicția totală a vânzării lor prin corespondență.

113. În primul rând, în ceea ce privește necesitatea de a informa și sfătui clientul la cumpărarea unui medicament, nu este exclusă posibilitatea furnizării unor informații și sfaturi adecvate. În plus, astfel cum subliniază, în mod întemeiat, părțile în acțiunea principală, cumpărăturile pe Internet pot prezenta avantaje, precum posibilitatea de a efectua comenzi de acasă ori de la birou, fără să fie necesară deplasarea, și timp suficient pentru a formula întrebările adresate farmacistului, avantaje care trebuie să fie luate în considerare.

114. În ceea ce privește argumentul conform căruia capacitatea de reacție a „farmaciștilor virtuali” este mai scăzută decât cea a farmaciștilor din unitățile farmaceutice, dezavantajele care au fost invocate în acest sens privesc, pe de o parte, posibila utilizare incorectă a medicamentului în cauză și, pe de altă parte, posibilitatea abuzării de acest medicament. În privința posibilei utilizări incorecte a medicamentului, acest risc ar putea fi diminuat datorită creșterii numărului de elemente interactive existente pe Internet, care trebuie să fie utilizate de client înainte ca acesta să poată efectua o achiziție. Referitor la posibilitatea unui abuz, nu este evident că, pentru persoanele care doresc să obțină, în mod abuziv, medicamente care se eliberează fără prescripție medicală, cumpărăturile efectuate în farmaciile tradiționale prezintă, în realitate, mai multe dificultăți decât cele de pe Internet.

115. În al doilea rând, în ceea ce privește categoria medicamentelor care se eliberează fără prescripție medicală, considerentele referitoare la eliberarea lor nu sunt de natură să justifice interdicția totală a vânzării lor prin corespondență.

116. În al treilea rând, în privința justificărilor întemeiate pe necesitatea de a garanta o aprovizionare cu medicamente extinse și adaptată nevoilor, trebuie subliniat faptul că, conform părților în acțiunea principală (a se vedea punctul 100 din prezenta hotărâre), „farmacia virtuală” olandeză este supusă unor obligații de serviciu public, precum cele menționate de Apothekerverband, astfel încât aceasta nu se află, în această privință, într-o poziție mai favorabilă decât farmaciile germane. În plus, APO, care stabilește prețul final de vânzare a medicamentelor, se aplică numai celor care se eliberează pe bază de prescripție medicală și, prin urmare, nu poate fi justificată interdicția vânzării prin corespondență a medicamentelor care se eliberează fără prescripție medicală și al căror preț poate fi stabilit de farmaciile germane în mod liber.

Medicamentele care se eliberează pe bază de prescripție medicală

117. Aprovizionarea publicului larg cu medicamente care se eliberează pe bază de prescripție medicală necesită un control mai strict. Un astfel de control ar putea fi justificat având în vedere, pe de o parte, pericolele mai grave pe care le pot prezenta aceste medicamente [a se

vedea articolul 71 alineatul (1) din codul comunitar] și, pe de altă parte, sistemul de prețuri fixe, aplicabil acestei categorii de medicamente, care face parte din sistemul german de sănătate.

118. În ceea ce privește primul considerent, faptul că ar putea exista divergențe între statele membre în materie de clasificare a medicamentelor, astfel încât un anumit medicament poate fi supus unei prescripții medicale într-un stat membru, dar nu și în alt stat membru, nu privează primul stat membru de dreptul de a acționa mai strict în privința acestui tip de medicament.

119. Având în vedere că este posibil să existe riscuri legate de utilizarea acestor medicamente, necesitatea de a putea verifica în mod eficient și responsabil autenticitatea rețetelor emise de medici și de a asigura astfel eliberarea medicamentului, fie clientului însuși, fie unei persoane însărcinate de acesta să cumpere medicamentul respectiv, ar putea justifica o interdicție a vânzării prin corespondență. Astfel cum susține guvernul irlandez, permiterea eliberării medicamentelor care fac obiectul unei prescripții medicale după prezentarea în prealabil a unei rețete și fără niciun alt control ar crește considerabil riscul ca prescripțiile medicale să fie utilizate abuziv sau incorect. În plus, posibilitatea reală ca etichetarea medicamentului cumpărat de la o farmacie stabilită în alt stat membru decât cel în care locuiește cumpărătorul să fie în altă limbă decât cea vorbită de acesta poate avea consecințe mai nefaste, având în vedere că este vorba de medicamente care se eliberează pe bază de prescripție medicală.

120. Apothekerverband a invocat, de asemenea, argumente privind integritatea sistemului de sănătate german, în sensul că, deoarece farmaciile germane sunt obligate de APO să vândă la prețuri fixe medicamentele care se eliberează pe bază de prescripție medicală, permiterea vânzării transfrontaliere a unor astfel de medicamente la prețuri libere ar pune în pericol existența acestora și, prin urmare, ar aduce atingere integrității sistemului în cauză.

121. Acest argument implică examinarea justificării sistemului introdus de APO, care stabilește prețul de vânzare al medicamentelor care se eliberează pe bază de prescripție medicală.

122. În această privință, deși obiectivele de natură pur economică nu pot justifica un obstacol în calea principiului fundamental al liberei circulații a mărfurilor, nu poate fi exclus faptul că riscul de a afecta grav echilibrul financiar al sistemului de securitate socială poate constitui un motiv imperios de interes general, care poate justifica un astfel de obstacol (a se vedea hotărârile citate anterior, Kohll, punctul 4; Vanbraekel și alții, punctul 47; Smits și Peerbooms, punctul 72, și din 13 mai 2003, Müller-Fauré și Van Riet, C-385/99, Rec., p. I-4509, punctele 72 și 73). În plus, o piață națională a medicamentelor care se eliberează pe bază de prescripție medicală ar putea fi caracterizată de factori necomerciali, astfel încât o reglementare națională care stabilește prețurile la care sunt vândute anumite medicamente ar trebui să fie menținută, în măsura în care face parte integrantă din sistemul național de sănătate.

123. Cu toate acestea, nici Apothekerverband nici statele membre care au prezentat observații Curții nu au prezentat argumente care să susțină caracterul necesar al APO. Prin urmare, în absența unor astfel de argumente, nu se poate concluziona că, în ceea ce privește medicamentele care se eliberează pe bază de prescripție, interdicția vânzării de medicamente prin corespondență în Germania poate fi justificată de motive legate de echilibrul financiar al sistemului de securitate socială sau de integritatea sistemului național de sănătate.

124. În lumina considerentelor anterioare, trebuie să se răspundă la prima întrebare, litera (b), că articolul 30 CE poate fi invocat pentru a justifica o interdicție națională privind vânzarea prin corespondență a medicamentelor a căror vânzare este rezervată exclusiv farmaciilor în statul membru în cauză, în măsura în care aceasta vizează medicamentele care se eliberează pe bază de prescripție medicală. În schimb, articolul 30 CE nu poate fi invocat pentru a justifica o interdicție totală a vânzării prin corespondență a medicamentelor care se eliberează fără prescripție medicală în statul membru în cauză.

Cu privire la reimportul medicamentelor [prima întrebare, litera (c)]

125. Prin prima întrebare, litera (c), instanța de trimitere solicită să se stabilească dacă întrebarea 1, literele (a) și (b), care privesc, pe de o parte, calificarea articolului 43 alineatul (1) din AMG drept o măsură cu efect echivalent și, pe de altă parte, existența unei eventuale justificări a acesteia, necesită o apreciere diferită, în lumina articolelor 28 CE și 30 CE, în cazul importării de medicamente într-un stat membru în care acestea sunt autorizate, după ce au fost cumpărate anterior, de către o farmacie stabilită în alt stat membru, de la angroșiști stabiliți în acest stat membru de import.

Observații prezentate Curții

126. Pârâții în acțiunea principală amintesc faptul că articolul 28 CE interzice orice obstacol în calea importurilor, indiferent de locul în care sunt produse mărfurile. Curtea a recunoscut, în mod expres, faptul că reimportul de bunuri intră sub incidența protecției liberei circulații a mărfurilor (a se vedea Hotărârile din 27 iunie 1996, Schmit, C-240/95, Rec., p. I-3179, punctul 10; din 12 noiembrie 1996, Smith & Nephew și Primecrown, C-201/94, Rec., p. I-5819, punctele 18-22; din 5 decembrie 1996, Merck și Beecham, C-267/95 și C-268/95, Rec., p. I-6285, și din 12 octombrie 1999, Upjohn, C-379/97, Rec., p. I-6927, punctele 13 și 14). Aceștia susțin că, în mod contrar poziției exprimate de Curte în Hotărârile din 3 decembrie 1974, Van Binsbergen, (33/74, Rec., p. 1299), și din 10 ianuarie 1985, Leclerc și alții (229/83, Rec., p. 1), reimportul unor medicamente autorizate dintr-o farmacie stabilită în alt stat membru nu constituie o sustragere abuzivă de la dispozițiile naționale obligatorii. Afirmând că tranzacția comercială transfrontalieră, care face obiectul acțiunii principale, a fost realizată în două etape separate de comercializare și, în plus, la diferite niveluri ale pieței (și anume, în primul rând, exportul medicamentelor de către angroșiștii germani către farmaciile stabilite în alt stat membru și, în al doilea rând, reimportul acestora prin vânzarea cu amănuntul către clienți privați finali), pârâții în acțiunea principală susțin că tranzacția respectivă merită să fie protejată în temeiul articolului 28 CE, având în vedere că aceasta contribuie tocmai la realizarea obiectivelor acestui articol. În plus, aceștia susțin că nu există nici o recurgere abuzivă la libera circulație a mărfurilor doar pe motiv că vânzarea prin corespondență urmărește tocmai obiectivul care constituie esența liberei circulații a mărfurilor (a se vedea, în ceea ce privește libertatea de stabilire, Hotărârea din 9 martie 1999, Centros, C-212/97. Rec., p. I-1459).

Răspunsul Curții

Cu privire la calificarea articolului 43 alineatul (1) din AMG ca fiind o măsură cu efect echivalent

127. Locul de fabricare a unui produs nu are nicio relevanță în ceea ce privește calificarea articolului 43 alineatul (1) din AMG ca fiind o măsură cu efect echivalent în sensul articolului 28 CE. În consecință, un produs fabricat pe teritoriul unui stat membru, care este exportat și apoi reimportat în acest stat membru, constituie un produs importat în aceeași măsură ca și un

produs fabricat în alt stat membru, care este introdus direct pe teritoriul național (a se vedea, în acest sens, hotărârile citate anterior, Leclerc și alții, punctul 26, și Schmit, punctul 10).

128. Această analiză rămâne valabilă chiar dacă dreptul ce reglementează vânzarea produselor care fac obiectul acțiunii principale, adică medicamentele, nu este armonizat la nivel comunitar, astfel încât un produs care provine din statul de import poate, în principiu, să beneficieze de protecția dreptului comunitar, în temeiul circulației sale transfrontaliere.

129. Cu toate acestea, Curtea a recunoscut că, în materie de liberă circulație a mărfurilor, o asemenea constatare nu se aplică în cazul în care elemente obiective demonstrează că produsele în cauză au fost exportate exclusiv pentru a fi reimportate în scopul de a eluda o legislație de tipul celei care face obiectul acțiunii principale (a se vedea Hotărârea Leclerc și alții, citată anterior, punctul 27).

130. În cauza cu privire la care este sesizată instanța de trimitere, în măsura în care agentul economic care a exportat medicamentele nu era implicat în reimportarea acestora, reimportul medicamentelor de către pârâții în acțiunea principală nu poate fi caracterizat ca fiind o recurgere abuzivă la libera circulație a mărfurilor.

131. În consecință, întrucât o dispoziție precum articolul 43 alineatul (1) din AMG ar putea restricționa comercializarea medicamentelor care provin din alte state membre, analiza conform căreia o astfel de dispoziție ar trebui să fie calificată ca fiind o măsură cu efect echivalent nu poate fi limitată la medicamentele originare din statele membre, altele decât statul membru de import, ci vizează, de asemenea, medicamentele care au fost cumpărate de la angroșiști stabiliți în statul membru de import.

Cu privire la existența unei justificări

132. În ceea ce privește răspunsul care trebuie oferit referitor la justificarea interdicției privind vânzarea de medicamente prin corespondență, este necesar, de asemenea, să se facă o distincție între, pe de o parte, medicamentele care se eliberează fără prescripție medicală și, pe de altă parte, cele care se eliberează pe bază de prescripție medicală. În privința primei categorii, considerentele pe baza cărora s-a constatat, la punctele 112-116 din prezenta hotărâre, că interdicția respectivă nu este justificată se aplică în același fel și produselor reimportate. Prin urmare, nu este necesar să se modifice, în lumina articolului 28 CE, răspunsul la prima întrebare, litera (b).

133. În ceea ce privește medicamentele care se eliberează pe bază de prescripție medicală, având în vedere că considerentele referitoare la reimportul acestora – și anume, în special, faptul că aceste medicamente reimportate nu sunt supuse APO deoarece au fost cumpărate pe Internet – au fost luate deja în considerare în cadrul răspunsului la prima întrebare, litera (b), nu este necesar să se modifice nici acest răspuns.

134. Prin urmare, trebuie să se răspundă la prima întrebare, litera (c), că prima întrebare, litera (a) și prima întrebare, litera (b) nu necesită o apreciere diferită în cazul importului de medicamente într-un stat membru în care acestea sunt autorizate, după ce au fost cumpărate anterior de către o farmacie stabilită în alt stat membru, de la angroșiști stabiliți în acest stat membru de import.

Cu privire la a doua întrebare

135. Prin prima parte a celei de-a doua întrebări, instanța de trimitere solicită să se stabilească, în esență, dacă, în cadrul unei interdicții naționale a publicității pentru vânzarea de medicamente prin corespondență, articolele 28 CE și 30 CE se opun unei interpretări în sens larg a noțiunii de „publicitate”, prin care sunt calificate drept „publicitate interzisă” mai multe aspecte ale portalului de Internet al unei farmacii stabilite într-un stat membru, astfel încât comenzile transfrontaliere de medicamente prin Internet devin mult mai dificile.

136. Această problemă presupune coexistența unei vânzări legale de medicamente pe Internet cu o interdicție legală privind publicitatea pentru medicamente care ar putea prejudicia această vânzare. În consecință, trebuie precizat faptul că, astfel, se ridică două probleme distincte, și anume, în primul rând, problema compatibilității interdicțiilor naționale privind publicitatea pentru vânzarea de medicamente prin corespondență cu articolele 28 CE și 30 CE și, în al doilea rând, problema stabilirii dacă, în măsura în care aceste interdicții (sau unele dintre ele) sunt considerate compatibile, o interpretare în sens larg a noțiunii de „publicitate”, care ar face vânzarea pe Internet mai dificilă, este, de asemenea, compatibilă cu articolele 28 CE și 30 CE.

137. Numai atunci când o interdicție privind publicitatea compatibilă cu dreptul comunitar coincide cu o vânzare pe Internet care este, de asemenea, compatibilă cu acest drept, este necesar să se examineze problema referitoare la extinderea interpretării noțiunii de „publicitate”, precum și a doua întrebare, literele (a) și (b).

Cu privire la compatibilitatea cu dreptul comunitar a interdicțiilor privind publicitatea

138. Astfel cum s-a explicat la punctele 31-33 din prezenta hotărâre, legislația germană prevede trei tipuri de interdicții privind publicitatea pentru medicamente. Trebuie să se stabilească dacă fiecare dintre aceste interdicții este conformă cu dreptul comunitar. În ceea ce privește, în primul rând, articolul 3 din HWO, care prevede, în esență, o interdicție privind publicitatea pentru medicamentele care sunt supuse autorizării, dar care nu au obținut o autorizație, este suficient să se constate că o astfel de interdicție este conformă cu cea vizată la articolul 2 alineatul (1) din Directiva 92/28, înlocuit de articolul 87 alineatul (1) din codul comunitar. Prin urmare, nu se pune problema examinării conformității unei astfel de interdicții cu dispozițiile tratatului.

139. În al doilea rând, articolul 10 alineatul (1) din HWG prevede, în general, o interdicție privind publicitatea pentru medicamentele care se eliberează pe bază de prescripție medicală. Astfel cum s-a afirmat în legătură cu articolul 3 din HWG, o interdicție precum cea vizată la articolul 10 alineatul (1) din această lege este conformă, astfel cum observă Comisia, cu articolul 3 alineatul (1) din Directiva 92/28, înlocuit de articolul 88 alineatul (1) din codul comunitar, care instituie o astfel de interdicție la nivel comunitar. Prin urmare, având în vedere că o astfel de interdicție națională constituie o măsură națională de transpunere a unei măsuri comunitare de armonizare, nici conformitatea acesteia cu tratatul nu poate fi contestată.

140. În al treilea rând, articolul 8 alineatul (1) din HWG prevede o interdicție privind publicitatea pentru vânzarea prin corespondență a medicamentelor care pot fi eliberate exclusiv de farmacii. La alineatul (2), acest articol interzice, în plus, publicitatea privind vânzarea de medicamente prin intermediul importului individual, în conformitate cu articolul 73 alineatul (2) punctul 6a sau cu articolul 73 alineatul (3) din AMG. Conform observațiilor guvernului german, această ultimă interdicție, coroborată cu articolul 73 alineatul (1) din AMG, urmărește să împiedice posibilitatea ca importurile individuale de medicamente neautorizate să ia o asemenea amploare, datorită publicității, încât să aducă atingere regimului

de autorizare, în vreme ce, în temeiul AMG, importurile individuale sunt posibile numai cu titlu de excepție. În orice caz, astfel cum a subliniat avocatul general la punctul 171 din concluziile sale, din dosarul transmis la Curte de instanța de trimitere rezultă că aceasta din urmă consideră că numai interdicția prevăzută la articolul 8 alineatul (1) din HWG se aplică în ceea ce privește vânzarea de medicamente prin corespondență. Prin urmare, dispozițiile articolului 8 alineatul (2) din HWG nu fac parte din cadrul juridic și factual al acțiunii principale.

141. În ceea ce privește interdicția vizată la articolul 8 alineatul (1) din HWG, este necesar să se constate că aceasta nu are un corolar precis la nivelul reglementării comunitare. În vreme ce articolul 88 alineatul (1) din codul comunitar interzice publicitatea pentru medicamentele care se eliberează pe bază de prescripție medicală, alineatul (2) din această dispoziție permite, de regulă, publicitatea pentru medicamentele prevăzute și concepute pentru a fi utilizate fără intervenția unui medic, prevăzând, în același timp, sfatul unui farmacist, dacă este necesar.

142. Bazându-se pe această dispoziție din codul comunitar, guvernul austriac susține că, deși acest tip de publicitate este, în principiu, acceptat și având în vedere faptul că articolul 88 din codul respectiv nu precizează în ce măsură sfatul farmacistului este considerat necesar, trebuie să se presupună ca statele membre dispun de o marjă de apreciere în acest domeniu. În consecință, acest guvern concluzionează că o interdicție privind publicitatea pe Internet este justificată, de asemenea, pentru medicamentele a căror vânzare este rezervată exclusiv farmaciilor și care se eliberează fără prescripție medicală.

143. În această privință, trebuie să se amintească răspunsul la prima întrebare, litera (b), oferit la punctele 112-116 din prezenta hotărâre, referitor la justificarea interdicției privind vânzarea prin corespondență a medicamentelor care se eliberează fără prescripție medicală. Prin acest răspuns, Curtea a considerat că această interdicție nu poate fi justificată, în ceea ce privește medicamentele respective, de pretinsa necesitate a prezenței fizice a unui farmacist la cumpărarea medicamentelor de acest tip.

144. Rezultă că articolul 88 alineatul (2) din codul comunitar, care autorizează publicitatea destinată publicului larg pentru medicamentele care se eliberează fără prescripție medicală, nu poate fi interpretat ca excluzând publicitatea pentru vânzarea de medicamente prin corespondență, pe baza pretinsei necesități a prezenței fizice a unui farmacist. Prin urmare, articolul 88 alineatul (1) din codul comunitar, care interzice publicitatea pentru medicamentele care se eliberează pe bază de prescripție medicală, se opune unei interdicții precum cea prevăzută la articolul 8 alineatul (1) din HWG, în măsura în care această interdicție vizează medicamentele care se eliberează fără prescripție medicală.

Cu privire la sfera de aplicare a noțiunii de „publicitate destinată publicului larg”, în sensul articolului 1 alineatul (3) prima liniuță și articolului 3 alineatul (1) din Directiva 92/28

145. Din cele menționate anterior rezultă că numai interdicțiile privind publicitatea, precum cele vizate la articolele 3a și 10 din HWG, și anume cele care privesc, pe de o parte, medicamentele neautorizate și, pe de altă parte, medicamentele care se eliberează pe bază de prescripție medicală, sunt conforme cu dreptul comunitar. În consecință, este necesar să se examineze dacă sfera de aplicare a fiecăreia dintre aceste interdicții ar putea avea ca efect împiedicarea vânzării de medicamente pe Internet, pentru a stabili dacă este necesar să se interpreteze noțiunea de „publicitate destinată publicului larg”, în special în ceea ce privește sfera de aplicare a acestei noțiuni.

146. În ceea ce privește o interdicție precum cea vizată la articolul 3a din HWG, este suficient să se amintească faptul că este interzisă, la nivel comunitar, însăși introducerea pe piață a medicamentelor pe teritoriul unui stat membru în care acestea sunt supuse autorizării, dar nu au fost autorizate. Prin urmare, nu se poate susține faptul că o astfel de interdicție împiedică vânzarea legală de medicamente pe Internet.

147. În ceea ce privește vânzarea prin corespondență a medicamentelor care se eliberează pe bază de prescripție medicală, dreptul comunitar nu se opune interdicției privind o astfel de vânzare, ceea ce implică faptul că interdicția de a face publicitate pentru vânzarea prin corespondență a acestei categorii de medicamente nu poate fi considerată ca fiind de natură să împiedice o formă legală de vânzare a medicamentelor.

148. În lumina celor menționate anterior, trebuie să se răspundă la prima parte a celei de-a doua întrebări că articolul 88 alineatul (1) din codul comunitar se opune unei interdicții naționale de a face publicitate pentru vânzarea prin corespondență a medicamentelor care se eliberează exclusiv în farmacii în statul membru în cauză, precum interdicția prevăzută la articolul 8 alineatul (1) din HWG, în măsura în care aceasta vizează medicamentele care se eliberează fără prescripție medicală.

149. În consecință și ținând seama de răspunsul oferit la prima întrebare, litera (b), este necesar să se constate că, în acțiunea principală, nu există o interdicție privind publicitatea, conformă cu dreptul comunitar, care ar putea avea ca efect împiedicarea vânzării legale de medicamente pe Internet. Prin urmare, nu este necesar să se răspundă la a doua întrebare, literele (a) și (b).

Cu privire la a treia întrebare

150. Având în vedere răspunsul oferit la a doua întrebare, nu este necesar să se răspundă la a treia întrebare.

Cu privire la cheltuielile de judecată

151. Cheltuielile efectuate de guvernele german, elen, francez, irlandez și austriac, precum și de către Comisie, care au prezentat observații Curții, nu pot face obiectul unei rambursări. Întrucât procedura are, în raport cu părțile din acțiunea principală, un caracter incidental față de procedura din fața instanței de trimitere, este de competența acestei instanțe să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată.

Pentru aceste motive,

CURTEA,

pronunțându-se cu privire la întrebările care i-au fost adresate de către Landgericht Frankfurt am Main, prin Ordonanța din 10 august 2001, hotărăște:

1) a) O interdicție națională privind vânzarea prin corespondență a medicamentelor a căror vânzare este rezervată exclusiv farmaciilor din statul membru în cauză, precum cea prevăzută la articolul 43 alineatul (1) din Arzneimittelgesetz (lege privind medicamentele), în versiunea sa din 7 septembrie 1998, constituie o măsură cu efect echivalent, în sensul articolului 28 CE.

b) Articolul 30 CE poate fi invocat pentru a justifica o interdicție națională privind vânzarea prin corespondență a medicamentelor a căror vânzare este rezervată exclusiv farmaciilor în statul membru în cauză, în măsura în care aceasta vizează medicamentele care se eliberează pe bază de prescripție medicală. În schimb, articolul 30 CE nu poate fi invocat pentru a justifica o interdicție totală a vânzării prin corespondență a medicamentelor care se eliberează fără prescripție medicală în statul membru în cauză.

c) Prima întrebare, litera (a) și prima întrebare, litera (b) nu necesită o apreciere diferită în cazul importului de medicamente într-un stat membru în care acestea sunt autorizate, după ce au fost cumpărate anterior de către o farmacie stabilită în alt stat membru, de la angroșiști stabiliți în acest stat membru de import.

2) Articolul 88 alineatul (1) din Directiva 2001/83/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 6 noiembrie 2001 de instituire a unui cod comunitar cu privire la medicamentele de uz uman se opune unei interdicții naționale de a face publicitate pentru vânzarea prin corespondență a medicamentelor care se eliberează exclusiv în farmacii în statul membru în cauză, precum interdicția prevăzută la articolul 8 alineatul (1) din Heilmittelwerbegesetz (legea privind publicitatea pentru medicamente), în versiunea sa publicată la 19 octombrie 1994, în măsura în care aceasta vizează medicamentele care se eliberează fără prescripție medicală.

Skouris
Gulmann
Edward
Schintgen

Jann
Cunha Rodrigues
La Pergola
Macken
von Bahr

Timmermans
Rosas
Puissochet
Colneric

Pronunțată astfel în ședință publică la Luxemburg, 11 decembrie 2003.

Grefier
R. Grass

Președinte
V. Skouris